

Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji

Mihovilić, Jelena

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:969035>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

DIPLOMSKI RAD

Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji

Jelena Mihovilić

Zagreb, prosinac 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

DIPLOMSKI RAD

Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji

Mentorica:

Jelena Mihovilić

prof. dr. sc. Lelia Kiš-Glavaš

Zagreb, prosinac 2019.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Jelena Mihovilić

Mjesto i datum: Zagreb, prosinac 2019.

~Zahvala~

Zahvaljujem se svojoj mentorici prof. dr. sc. Leliji Kiš-Glavaš na pomoći, trudu i strpljenju koju mi je pružila prilikom izrade ovog diplomskog rada.

Posebno se zahvaljujem svojim roditeljima koji su mi kroz cijeli život najveća podrška i najbolji prijatelji i bez kojih ne bih sve ovo postigla.

Zahvaljujem se i svojem bratu koji je uvijek, na svoj poseban način, bio moja podrška.

Hvala svim mojim prijateljicama i prijateljima koji su sa mnom dijelili sretno i one manje sretno trenutke i bili mi podrška.

Veliko hvala Filipu na podršci i strpljenju posljednjih nekoliko mjeseci.

Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji

Jelena Mihovilić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za inkluzivnu edukaciju i rehabilitaciju

Mentorica: prof. dr. sc. Lelia Kiš-Glavaš

Sažetak rada:

Populacija osoba s invaliditetom jest heterogena populacija te u svijetu živi više od milijardu osoba s nekom vrstom invaliditeta, odnosno 15% ukupne svjetske populacije čine osobe s invaliditetom (WHO, 2011). U životu osoba s invaliditetom važnu ulogu zauzimaju rad i zapošljavanje jer omogućuju socijalnu interakciju, strukturiraju pojedinčevo vrijeme, izvor su identiteta i samopoštovanja pojedinca, a ponekad su i izvor samoaktualizacije (Jahoda, 1982 prema Kozjak i Lapat, 2018). Profesionalna rehabilitacija, rad i zapošljavanje osoba s invaliditetom regulirani su različitim konvencijama i zakonima, kako u Europi, tako i u Republici Hrvatskoj. Područje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom je u Republici Hrvatskoj definirano Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13, 152/14, 39/18). Nadalje, osobe s invaliditetom čine 12,4% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske, a podaci iz Očevidnika zaposlenih osoba s invaliditetom govore o 18 903 zaposlenih osoba s invaliditetom u 2018. godini (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2019). Krapinsko-zagorska županija se nalazi u sjeverozapadnom dijelu Republike Hrvatske te je svojom površinom jedna od manjih županija u Republici Hrvatskoj, no gustoćom stanovnika prelazi prosjek Republike Hrvatske (www.kzz.hr). Ovim preglednim radom će se prikazati Krapinsko-zagorska županija u kontekstu profesionalne rehabilitacije, zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom. Prikazat će se mogućnosti osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja djece s teškoćama u Krapinsko-zagorskoj županiji te dostupnost socijalnih usluga za osobe s invaliditetom. Također će se u obzir uzeti i pitanje prijevoza osoba s invaliditetom na području Krapinsko-zagorske županije. Analizom statističkih podataka Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje objasnit će se trendovi zapošljavanja osoba s invaliditetom od 2014. do 2018. godine. Pokušat će se objasniti uzroci rezultata u zapošljavanju osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji te će se pokušati dati moguća rješenja problema i teškoća koje susrećemo u području profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji.

Ključne riječi: osobe s invaliditetom, zapošljavanje, Krapinsko-zagorska županija

Employment of people with disabilities in Krapina-Zagorje county

Jelena Mihovilić

Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Department of Inclusive education and Rehabilitation

Mentor: Lelia Kiš-Glavaš, PhD, full professor

Summary:

Population of people with disabilities is heterogenous population and there is more than one milliard people with some kind of disability in world, that is 15% of total world population are people with disabilities (WHO, 2011). Work and employment of people with disabilities is important in life of people with disabilities because they enable social interaction and structure time, they are source of identity and self-esteem and sometimes they are source of self-actulization (Jahoda, 1982 according to Kozjak and Lapat, 2018). Professional rehabilitation, work and employment of people with disabilities are regulated by many conventions and laws, how in Europe, so in Republic of Croatia. Professional rehabilitation and employment of people with disabilities is in Republic of Croatia regulated by *Law on profesional rehabilitation and employment of people with disabilities* (NN 157/13, 152/14, 39/18). Further, 12,4% of population in Republic of Croatia are people with disabilities and the data from *The register of employed people with disabilities* are talking about 18 903 employed people with disabilities in year 2018 (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2019). Krapina-Zagorje County is located in the northwestern part of Republic of Croatia and is by its surface one of the smallest counties in Republic of Croatia, but it has population density with exceeds the national average of Republic of Croatia (www.kzz.hr). This review master's thesis will show Krapina-Zagorje County in context of professional rehabilitation, employment and work of people with disabilities. Opportunities of elementary and high education for children with developmental difficulties will be shown, so as availability of social services for people with disabilities in Krapina-Zagorje County. The issue of transport for people with disabilities in Krapina-Zagorje County will also be considered. Analisis of statistic data from the Croatian Institute for Public Health Care and Croatian Institute for Employment will try to explain trends in employment of people with disabilities from year 2014 to year 2018. Possible causes of trends in employing people with disabilities in Krapina-Zagorje County will be explained and also possible solutions for problems and difficulties we encounter in area of profesional rehabilitation and employment of people with disabilities in Krapina-Zagorje County will be considered.

Key words: people with disabilities, employment, Krapina-Zagorje County

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Invaliditet i osobe s invaliditetom	1
1.2. Modeli pristupa invaliditetu	3
1.3. Važnost zajednice za osobe s invaliditetom	5
1.4. Rad i zapošljavanje.....	7
1.4.1. Važnost rada za osobe s invaliditetom	8
1.4.2. Regulatorna osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj.....	9
1.5. Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj ...	12
1.6. Modeli zapošljavanja osoba s invaliditetom.....	20
1.7. Nezaposlenost osoba s invaliditetom.....	21
1.8. Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj	22
2. ZAPOŠLJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM U KRAPINSKO-ZAGORSKOJ ŽUPANIJI	23
2.1. Krapinsko-zagorska županija	23
2.2. Aktualni propisi u Krapinsko-zagorskoj županiji vezani uz osobe s invaliditetom	24
2.3. Pristup obrazovanju djece s teškoćama u razvoju u Krapinsko-zagorskoj županiji	25
2.4. Dostupnost socijalnih usluga osobama s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji.....	29
2.5. Pristup prijevozu osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji	31
2.6. Stavovi osoba s invaliditetom i poslodavaca o zapošljavanju osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji.....	32
2.7. Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji	35
2.7.1. 2014. godina	39
2.7.2. 2015. godina	42
2.7.3. 2016. godina	43
2.7.4. 2017. godina	45
2.7.5. 2018. godina	46
2.7.6. Rasprava i zaključak.....	48
3. LITERATURA	51

1. UVOD

1.1. Invaliditet i osobe s invaliditetom

Populacija osoba s invaliditetom jest heterogena populacija pa pojam osobe s invaliditetom definira nekoliko zakona, deklaracija i propisa, što međunarodnih, to nacionalnih. Riječ je također o brojnoj populaciji gdje u svijetu živi više od milijardu osoba s nekom vrstom invaliditeta, odnosno oko 15% ukupne svjetske populacije čine osobe s invaliditetom (WHO, 2011). Slične podatke nalazimo i za Republiku Hrvatsku gdje je dana 3. svibnja 2019. živjelo 511 281 osoba s invaliditetom, odnosno 12,4% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2019). Većina zemalja Europe koristi više od jedne definicije kako bi definirala pojam osobe s invaliditetom (Skočić Mihić, 2004). U Republici Hrvatskoj također postoji više definicija osoba s invaliditetom koje proizlaze iz zakona različitih državnih sustava.

Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom (NN 47/05) definira osobu s invaliditetom svakom osobom koja je zbog tjelesnog i/ili mentalnog oštećenja, privremenog ili trajnog, prošlog, sadašnjeg ili budućeg, urođenog ili stečenog pod utjecajem bilo kojeg uzroka, izgubila ili odstupa od očekivanja tjelesne ili fiziološke strukture te je ograničenih ili nedostatnih sposobnosti za obavljanje određene aktivnosti na način i u opsegu koji se smatra uobičajenim za ljude u određenoj sredini. Nadalje, Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13, 152/14, 39/18) također definira pojam osobe s invaliditetom. Članak 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13, 152/14, 39/18) definira:

1. „Osoba s invaliditetom je osoba koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njezino puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.“
2. „Osoba s invaliditetom s preostalom radnom sposobnosti je osoba čiji invaliditet u odnosu na sposobnosti osobe bez invaliditeta jednake ili slične životne dobi, jednake ili slične naobrazbe, u jednakim ili sličnim uvjetima rada, na jednakim ili sličnim poslovima ima za posljedicu smanjenu mogućnost radno se osposobiti i zaposliti.“
3. „Iznimno, osobom s invaliditetom s preostalom radnom sposobnosti smatra se i osoba s invaliditetom čiji je radni učinak u granicama očekivanog, ali se na temelju smanjenih

stvarnih i procijenjenih općih sposobnosti takve osobe ocijeni da je to u interesu očuvanja njezinih tjelesnih, osjetilnih i mentalnih sposobnosti.“

Slično prethodnim definicijama, Konvencija broj 159 o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 2/94, 11/03) osobu s invaliditetom definira kao pojedinca čiji su izgledi osiguravanja i zadržavanja odgovarajućeg zaposlenja te napredovanja u okviru njega znatno smanjeni zbog tjelesnog ili društvenog oštećenja koji su propisno priznati.

Članak 4. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17) definira: „Osoba s invaliditetom je osoba koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njezino puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s osobama bez invaliditeta.“

Sljedeći zakon koji definira pojam osobe s invaliditetom u Republici Hrvatskoj jest Zakon o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom (NN 64/01) koji u Članku broj 2 navodi:

„Osoba s invaliditetom, po ovom Zakonu, je osoba koja ima trajno ograničenje, smanjenje ili gubitak sposobnosti izvršenja neke fizičke aktivnosti ili psihičke funkcije primjerene životnoj dobi, nastale kao posljedica oštećenja zdravlja, a prema stupnjevima i mjerilima navedenim u člancima 4. do 14. ovoga Zakona.“

Zakon o Hrvatskom registru u osobama s invaliditetom (NN 64/01) u Članku broj 2. definira i invaliditet kao „trajno ograničenje, smanjenje ili gubitak (koje proizlazi iz oštećenja zdravlja) sposobnosti izvršenja neke fizičke aktivnosti ili psihičke funkcije primjerene životnoj dobi osobe i odnosi se na sposobnosti, u obliku složenih aktivnosti i ponašanja, koje su općenito prihvaćene kao bitni sastojci svakodnevnog života“.

Prema UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnom protokolu uz Konvenciju (NN 6/07, 5/08), osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, a koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugim ljudima.

Osim definiranja osoba s invaliditetom, važno je pažnju posvetiti definiranju pojma djeca s teškoćama u razvoju. Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17) definira dijete s teškoćama u razvoju djetetom koje zbog tjelesnih, senzoričkih, komunikacijskih, govorno-jezičnih ili intelektualnih teškoća treba dodatnu podršku za učenje i razvoj da bi ostvarilo najbolji mogući razvojni ishod i socijalnu uključenost. Pojam djeteta s teškoćama u razvoju dalje definira i Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi

(NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18) koji navodi da su učenici s teškoćama u razvoju učenici s teškoćama u razvoju; učenici s teškoćama u učenju, problemima u ponašanju i emocionalnim problemima te učenici s teškoćama uvjetovanim odgojnim, socijalnim, ekonomskim, kulturalnim i jezičnim čimbenicima. Još precizniju definiciju djeteta, odnosno učenika s teškoćama u razvoju, daje Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 24/15) prema kojem je učenik s teškoćama u razvoju „učenik čije sposobnosti u međudjelovanju s čimbenicima iz okoline ograničavaju njegovo puno, učinkovito i ravnopravno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu s ostalim učenicima, a proizlaze iz tjelesnih, mentalnih, intelektualnih, osjetilnih oštećenja i poremećaja funkcija ili kombinacije više vrsta gore navedenih poremećaja i oštećenja“.

Pojam invaliditeta se odnosi na različite vrste i stupnjeve oštećenja, teškoća ili smetnji, odnosno nepravilnosti u području fizičkog, psihičkog, psihofizičkog i socijalnog razvoja. Postoje različiti i brojni uzroci invaliditeta, a možemo ih podijeliti na : nasljedne ili stečene, endogene ili egzogene, organske i funkcionalne te traumatizme i bolesti (Zovko, 1999). Urođeni invaliditet je najčešće posljedica ozljede pri porodu (poput cerebralne paralize ili oštećenja nekih drugih osjetnih organa), ali postoje i neki nasljedni oblici ili genetski oblici invaliditeta (primjerice sindrom Down). Stečeni invaliditet najčešće je posljedica bolesti ili prometne nesreće (Knapp i Hall, 2018 prema Kozjak i Lapat, 2018). Invaliditet se također može ukratko definirati i kao stanje u kojem kod osobe nastanu trajne promjene u zdravstvenom stanju, a koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili mjerama medicinske rehabilitacije, a uzrokuju gubitak ili smanjenje radne sposobnosti (Jelčić, 1988 prema Bodul, Grbić i Smokvina, 2012). Međunarodna klasifikacija oštećenja, invaliditeta i hendikepa (ICIDH) 1980. godine definira invaliditet kao ograničenje, smanjenje ili ispad (koje proizlazi iz oštećenja zdravlja) sposobnosti izvršenja neke fizičke aktivnosti ili psihičke funkcije primjerene životnoj dobi osobe i odnosi se na sposobnosti, u obliku složenih aktivnosti i ponašanja, koje su općenito prihvaćene kao bitni sastojci svakodnevnog života (Rulnjević, Strand i Komadina, 1986 prema Kozjak i Lapat, 2018).

1.2. Modeli pristupa invaliditetu

Invaliditet je složeno stanje koje je nerazdvojivo od društva. Društvo je kroz povijest zauzimalo različit stav prema osobama s invaliditetom koji je bio posljedica društvenog, znanstvenog i

gospodarskog napretka određenog razdoblja. Pristup prema osobama s invaliditetom je u počecima razvoja društva bio surov i isključujući da bi se kroz vrijeme razvio do modela koji prihvaća osobe s invaliditetom u svim aspektima njihovog postojanja i djelovanja. Razlikujemo četiri modela pristupa invaliditetu, a oni su: model milosrđa, medicinski model pristupa invaliditetu, socijalni model pristupa invaliditetu te model utemeljen na pravima.

Model milosrđa je model pristupa invaliditetu koji se razvio najranije, a osobu s invaliditetom vidi isključivo kao žrtvu. Ovaj model invaliditet smatra velikim deficitom te prema njemu osobe s invaliditetom nisu u mogućnosti pomoći sebi te voditi samostalan i neovisan život. One ovise o pomoći, simpatijama, ljubavi, milosrđu, posebnim uslugama i institucijama, poput specijalnih škola ili domova (Bodul i sur., 2012). Nerijetko se događa da osobe s invaliditetom i same usvoje ovakav stav, tzv. „naučene bespomoćnosti“. Naučena bespomoćnost može se definirati nekompetentnošću koju pojedinac osjeća kada nije u stanju utjecati na promjene u svojem okruženju (Žitinski, 2008). Medicinski model pristupa invaliditetu je bio najdominantniji model sagledavanja invaliditeta kroz povijest, a podržan je napretkom znanosti i medicine. Pojavio se pedesetih godina dvadesetog stoljeća. Medicinski model je usmjeren na medicinske specifičnosti osobe, poput specifičnog oštećenja osobe, te ima sklonost problematizirati osobu gledajući na nju kao na objekt kliničke intervencije (Quinn i Degener, 2002 prema Mihanović, 2011). Tijelo osobe se smatra objektom koji je predmet proučavanja (Van Krieken, 2000 prema Mauri, 2011). Medicinski model pristupa invaliditetu osobu stavlja u određenu medicinsku kategoriju za određenu medicinsku korist. Prema medicinskom modelu, problem se nalazi unutar pojedinca koji se treba prilagoditi društvu. Sam cilj rehabilitacije se u kontekstu medicinskog modela svodio na promjenu osobe s invaliditetom, odnosno cilj je bio da osoba s invaliditetom postane što sličnija populaciji osoba bez invaliditeta (Urbanc, 2005). Liječnici osobe kategoriziraju prema različitim kategorijama koje nose društvenu stigmatu (Bodul, Grbić i Smokvina, 2012). Uloga liječnika i medicinskog osoblja je, prema medicinskom modelu, dijagnosticirati poteškoću te prepisati tretmane i lijekove koji su potrebni osobi s invaliditetom (Barnes i sur., 1999 prema Mauri, 2011). Kroz različite aktivističke napore i promjene, medicinski model pristupa invaliditetu se sedamdesetih godina 20. stoljeća, u okviru „antipsihijatrijskog pokreta“ zamjenjuje socijalnim modelom pristupa invaliditetu koji polazi od stajališta da osoba može sama zadovoljavati svoje potrebe aktivno preuzimajući kontrolu nad svojim životom te odabirući kako će taj život izgledati (Urbanc, 2006 prema Bodul i sur., 2012). Prema socijalnom modelu, invaliditet nije osobina pojedinca, već je on skup kompleksnih uvjeta od kojih je mnoge stvorila socijalna sredina (Leutar, Marković i Penava, 2014). Socijalni model pristupa invaliditetu pojedinca stavlja u središte odlučivanja pri

donošenju odluka koje se odnose na njega, a problem smještava izvan osobe, u društvo (Quinn i Degener, 2002 prema Bodul i sur., 2012). Socijalni model osobu s invaliditetom predstavlja aktivnim borcem za ravnopravnost i stvaranje inkluzivnog društva, a „krivnju“ invaliditeta prebacuje od osobe na društvo koje smatra nepravednim i okrutnim (Bodul i sur., 2012). Model utemeljen na pravima je usmjeren na dostojanstvo ljudskog bića, a ukoliko je uistinu potrebno, onda tek na medicinske značajke te osobe. Model „ljudskih prava“ njeguje četiri vrijednosti – dostojanstvo, autonomiju, jednakost i solidarnost (Quinn i Degener, 2002 prema Bodul i sur., 2012). U kontekstu ovog modela važno je prepoznavanje vrijednosti ljudskog dostojanstva koje služi kao snažan podsjetnik da su osobe s invaliditetom dio društva te da one polažu pravo na to društvo (Bodul i sur., 2012).

Socijalni model jest progresivni politički koncept koji se protivi medicinskom modelu, a posebno razlikuje pojmove *oštećenje* i *invaliditet*. Invaliditet je društveni konstrukt koji postoji u stvarnosti izvan jezika unutar složene organizacije zajedničkih značenja, diskursa i ograničenja koje nameće okruženje u određeno vrijeme i na određenom mjestu (UPIAS, 1976 prema BRAIN HE., 2010 prema Bodul i sur., 2012). Socijalni model probleme sagledava kroz društvene prepreke i na taj način potiče osobe s invaliditetom da uklone krivnju sa sebe (SCIL., 2010 prema Bodul i sur., 2012). Nadalje, socijalni model ne poriče problem invaliditeta, ali ističe da su individualna ograničenja bilo koje vrste posljedica neuspjeha društva koje bi trebalo osigurati sve potrebne odgovarajuće mjere kako bi se osoba s invaliditetom mogla potpuno uključiti u svoju društvenu sredinu (Bodul i sur., 2012). Posljedice društvenog neuspjeha ne utječu samo na pojedince, već utječu i na cjelokupnu populaciju osoba s invaliditetom koja ovakav neuspjeh doživljava kao institucionaliziranu diskriminaciju društva (Bodul i sur., 2012).

1.3. Važnost zajednice za osobe s invaliditetom

Kao što je već rečeno, socijalni model pristupa invaliditetu smatra društvenu zajednicu odgovornom za osiguravanje boljih uvjeta i usluga osoba s invaliditetom, a kako bi mogli ravnopravno sudjelovati u životu zajednice (Leutar, Marković i Penava, 2014). U ovom je kontekstu važno definirati pojam zajednice. Zajednica je grupa ljudi koja dijeli zajedničko mjesto, iskustvo i interese, a ovaj pojam najčešće podrazumijeva ljude koji žive na istom području (susjedstvu, četvrti, selu, općini, gradu, regiji ili državi) (Pavić-Rogošić, 2004 prema Leutar i sur., 2014). Zajednica se također može smatrati jednim elementom civilnog društva ili

je čak i virtualno nerazlučiva od njega (Leutar i sur., 2014). Civilno društvo je prostor između obitelji, države i tržišta gdje se ljudi udružuju radi promicanja zajedničkih interesa (Bežovan i Zrinščak, 2006). Zajednice možemo razlikovati u pogledu njihove teritorijalnosti (tada se dodatno označuje i prefiksom „lokalna“ što označava nadležnost lokalne uprave kao najnižeg nosioca političke vlasti) i/ili u pogledu njihovih zajedničkih uvjerenja (funkcionalne zajednice, religijska zajednica, politička zajednica). Razlikujemo i kategorijalne zajednice u kojima je najvažnija samoidentifikacija, odnosno one se odnose na ono što se „osjeća zajednicom“ (Stubbs, 2006 prema Leutar i sur., 2014). Kategorijalne zajednice najčešće nastaju kao posljedica interesa za ostvarivanjem određenih prava čiji se pripadnici najčešće okupljaju u različite organizacije i udruge (Leutar i sur., 2014). Pripadnike kategorijalnih zajednica obilježava velik stupanj emocionalne angažiranosti i privrženosti članova zajednici te ih se lakše uključuje u različite socijalne projekte ili socijalne akcije (Žganec, 2003 prema Leutar i sur., 2014). U kontekstu ovog diplomskog rada, ali i u kontekstu osoba s invaliditetom, važno je osvrnuti se na lokalnu zajednicu i značaj koji lokalna zajednica ima za tu skupinu ljudi. Pod pojmom lokalna zajednica se prije svega misli na realnu društvenu zajednicu koja je nastala radi životnih potreba ljudi u jednom dugotrajnom samoniklom procesu. Izuzetno je bitno razlikovati lokalnu zajednicu (komunu) od općine koja je umjetno stvorena zajednica koja nastaje uzajamnim dogovorom te prvenstveno služi za obavljanje administrativno pravnih poslova. Općina se može veoma lako i u kratkom vremenskom periodu prekrojiti u različita oblića ovisno o (trenutačnim) vladajućim shvaćanjima, dogovorima, političkoj orijentaciji i slično. Obzirom na teritorij i broj stanovnika koji uključuje, općina može biti jako velika ili jako mala. S druge strane, lokalna zajednica je nastala radi ozbiljnih životnih razloga te je mnogo čvršća i otpornija na promjene, također je i mnogo složenija i teže određiva (Sergejev, 1978).

Danas se u pogledu osoba s invaliditetom općenito njeguje pristup „neovisnog življenja“ prema kojem osobe s invaliditetom uživaju jednake mogućnosti za sudjelovanje u zajednici i životu kao i svi drugi građani, oslobođenost od bilo kakve nametnute ovisnosti o njihovim obiteljima ili prijateljima te postojanje izbora i preuzimanje kontrole nad odlukama koje utječu na njihov život (Bracking i Cowan, 1998 prema Leutar i Tarandek, 2017). Budući da je težnja pristupa „neovisnog življenja“ emancipacija osoba s invaliditetom na svim životnim područjima, zahtijeva se isti stupanj slobode osoba s invaliditetom u odnosu na ostalu populaciju u područjima obrazovanja, slobodnog vremena, ekonomskog, društvenog i političkog života (Ratzka, 2003 prema Leutar i Tarandek, 2017).

1.4. Rad i zapošljavanje

Široko gledano, rad je jedna od osnovnih ljudskih aktivnosti te danas zauzima značajno mjesto u društvenom životu (Petrović Štefanac, 2012). Rad možemo definirati i kao skup djelatnosti koje se obavljaju planski i svjesno, a sve u cilju ostvarivanja određenih zadataka (Kiperaš, 1998; Bilić, Bratković i Dujmović, 2005 prema Ergović, 2007). Nadalje, rad i zapošljavanje zauzimaju važnu ulogu u životu pojedinca jer omogućuju socijalnu interakciju, strukturiraju pojedinčevo vrijeme, izvor su identiteta i samopoštovanja pojedinca, a ponekad su i izvor samoaktualizacije (Jahoda, 1982 prema Kozjak i Lapat, 2018). Istraživanja dokazuju da profesionalno aktivne osobe imaju višu razinu samopoštovanja i višu razinu učinkovitosti od nezaposlenih osoba (Eden i Aviram, 1993 prema Skočić Mihić, 2004). Rad je također definiran i kao svrsishodna i organizirana čovjekova aktivnost koja je usmjerena postizanju nekih korisnih učinaka kojima se zadovoljavaju različite individualne, ali i društvene potrebe (Petz, 1992 prema Knez, Miliša i Proroković, 2009). Navedene definicije na različite načine govore o važnosti rada i zapošljavanja na život pojedinca, a važno je istaknuti kako rad nema jednako značenje za svakog čovjeka. Dok je za neke osobe rad glavni izvor zadovoljstva te ima jednu od važnijih uloga u životu, za druge je rad napor, iscrpljivanje, besmisao i nevažna aktivnost (Super i Šverko, 1995; Rački, 1997 prema Skočić Mihić, 2004). Pomoću rada čovjek zadovoljava niz potreba: ostvaruje materijalna sredstva potrebna za vlastito uzdržavanje i život, ostvaruje i potvrđuje svoju socijalnu i građansku ulogu, uspostavlja međuljudske odnose te uči i razvija se (Baker, 1991; Rački, 1998; Bilić, Bratković i Dujmović prema Ergović, 2007). Nadalje, uloga rada u životu osobe se može promatrati kroz funkcije rada: ekonomsku funkciju rada koja osobi pruža egzistencijalnu sigurnost; socijalnu funkciju, odnosno kroz interakcije i međuljudske odnose; psihološku funkciju (očuvanje mentalnog zdravlja, zadovoljnije i kvalitetnije življenje, prevenciju društveno neprihvatljivih ponašanja); izvor društvenog statusa i prestiža te rad kao izvor izgrađivanja osobnog identiteta, samopoštovanja i samoaktualizacije (čovjek se kroz rad potvrđuje i ostvaruje) (Bilić i sur., 2005 prema Ergović, 2007).

1.4.1. Važnost rada za osobe s invaliditetom

Kao što je već ranije navedeno, cilj rada jest ostvarivanje određenih zadataka, ali rad također i za samu osobu koja ga vrši nosi niz dobrobiti i značajnosti. Važno je upitati se na koje načine rad i zaposlenje utječu na ranjivu skupinu osoba s invaliditetom. Zapošljavanje osoba s invaliditetom odraz je političkog nasljeđa i smjernica razvoja društva na relaciji pojedinac – društvo, nasljeđene i izgrađene pravne politike kojom se uređuju odgovarajući društveni odnosi, gospodarskog stanja, trenutačnih dosega i zacrtanih pravaca razvoja te socijalnog konteksta i pravca razvoja socijalnih odnosa (Skočić Mihić, 2004). Također, zapošljavanje osoba s invaliditetom je treća faza procesa profesionalne rehabilitacije kojoj je cilj da osoba s invaliditetom osigura i zadrži odgovarajuće zaposlenje, da napreduje u njemu i i (re)integrira se u društvo (Rački, 1997). Velik broj ljudi smatra da je zaposlenje osoba s invaliditetom, odnosno njihovo sudjelovanje u svijetu rada, jedan od glavnih čimbenika o kojima ovisi njihova socijalna (re)integracija općenito. Budući da se u procesu profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom nailazi na mnogobrojne probleme, zapošljavanje tih ljudi se često proglašava „uskim grlom“ cjelokupne rehabilitacije (Fish, 1986, prema Rački, 1997).

Rad osoba s invaliditetom, odnosno sudjelovanje osoba s invaliditetom u svijetu rada, jest upravo jedan od glavnih čimbenika o kojima ovisi socijalna (re)integracija osoba s invaliditetom općenito (Rački, 1997 prema Kiš-Glavaš, 2009). Istraživanja pokazuju da proces osposobljavanja za rad i samo zapošljavanje osoba s invaliditetom predstavljaju najbolji oblik njihove zaštite. Osoba s invaliditetom zapošljavanjem postiže status aktivnog člana društva koji samostalno ostvaruje svoj društveni i ekonomski položaj, a također i aktivno doprinosi općem društvenom blagostanju (Babić i Leutar, 2010). Pojedinac radom, obzirom koliko mu to dopusti osobno stanje invaliditeta i odnosi unutar zajednice, doprinosi i vlastitoj socijalnoj sigurnosti (Ergović, 2007). Nadalje, kako bi osobe s invaliditetom mogle neovisno živjeti i imati jednake mogućnosti kao osobe bez invaliditeta, važno je zadovoljiti dvanaest osnovnih potreba: osigurana pristupačnost okoline, pristupačan sustav prijevoza, dostupnost tehničke opreme, pristupačan i prilagođen životni prostor, osobna asistencija, inkluzivno obrazovanje, pristup informacijama, zastupanje i samozastupanje, savjetovanje, odgovarajuća i pristupačna zdravstvena skrb, odgovarajući prihodi te jednake mogućnosti zapošljavanja (Hasler, 2006 prema Leutar i Tarandek, 2017).

Iako osobe s invaliditetom imaju niža prosječna primanja od primanja osoba bez invaliditeta, zaposlenost osoba s invaliditetom povećava njihove prihode za 49%, dok taj broj u populaciji

osoba bez invaliditeta iznosi 13 % (Schur, 2002 prema Božić-Žalac, 2018). Nadalje, zaposlenost osoba s invaliditetom utječe na vjerojatnost smanjenja siromaštva među osobama s invaliditetom. Naime, zaposlenjem osoba s invaliditetom se vjerojatnost siromaštva smanjuje za 20%, dok taj postotak u populaciji osoba bez invaliditeta iznosi 17% (Schur, 2002 prema Božić-Žalac, 2018).

1.4.2. Regulativa rada osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj

Da bi zapošljavanje osoba s invaliditetom zaživjelo u Republici Hrvatskoj bilo je potrebno usluglasiti pravni sustav Republike Hrvatske s pravnom stečevinom Europske unije. Ustav Republike Hrvatske prema članku 55. jamči svakoj osobi pravo na rad i slobodu rada te naglašava da svaki pojedinac slobodno bira poziv i zaposlenje i svakomu je pod jednakim uvjetima dostupno svako radno mjesto i dužnost. Nadalje, članak 65. naglašava da osobe s invaliditetom imaju pravo na osobitu zaštitu na radu (Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 113/00 28/01, 76/10, 5/14).

Zakon o radu (čl. 7) zabranjuje izravnu ili neizravnu diskriminaciju na području rada i uvjeta rada, što uključuje kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju, napredovanju, profesionalnom usmjeravanju, stručnom osposobljavanju i usavršavanju te prekvalifikaciji) (NN 93/14, 127/17). Zakon o suzbijanju diskriminacije u članku broj 4 diskriminacijom smatra i propust da se osobama s invaliditetom, sukladno njihovim specifičnim potrebama, omogući korištenje javno dostupnih resursa, sudjelovanje u javnom i društvenom životu, pristup radnom mjestu i odgovarajuće uvjete rada (NN 85/08, 112/12).

Jedan od najvažnijih dokumenata vezanih uz osobe s invaliditetom i zapošljavanje osoba s invaliditetom jest Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom koju je Hrvatski sabor donio 2005. godine na temelju najviših ustavnih načela Republike Hrvatske i međunarodnih dokumenata. Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom potvrđuje pravo svih građana da ravnopravno sudjeluju u svim segmentima društva i nesmetano raspoložu svojim zakonskim i ustavnim pravima. Deklaracija prepoznaje deklarativni i simbolički značaj, ali također i neke stvarne prepreke u ostvarivanju prava osoba s invaliditetom. U području profesionalne rehabilitacije, zapošljavanja i rada, uz načelno naglašavanje prava na rad, slobodan izbor zanimanja, pravedne uvjete rada i jednaku plaću za jednaki rad te osiguranje za slučaj

nezaposlenosti, prepoznaje se i potreba promicanja zapošljavanja osoba s invaliditetom u redovitim radnim uvjetima, potreba kreiranja odgovarajućih poreznih mjera, kreditne politike i politike poticaja, nadalje potreba razvoja strategije zapošljavanja osoba s invaliditetom, osiguranje službi profesionalnog usmjeravanja, obučavanja, rehabilitacije i zapošljavanja, prilagođavanja obrazovnog sustava potrebama osoba s invaliditetom te ujednačavanja vrednovanja invaliditeta na način koji će spriječiti moguću diskriminaciju (Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom, NN 47/05).

Osim vlastitih zakona i regulativa, Republika Hrvatska je u svoj pravni sustav ugradila i niz međunarodnih konvencija, kao i njihovih dodatnih protokola vezanih za područje od posebnog interesa za osobe s invaliditetom. Jedan od tih međunarodnih dokumenata jest i Konvencija o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom koju je 1983. godine donijela Međunarodna organizacija rada. Republika Hrvatska je navedenu Konvenciju ratificirala 2003. godine (NN 11/03).

Kao što je već ranije navedeno, Republika Hrvatska je također 2007. godine potpisala i ratificirala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda koja je prvi dokument o ljudskim pravima u 21. stoljeću te najbrže donesen dokument u povijesti međunarodnih propisa (Babić i Leutar, 2010). Konvencijom se kroz 50 članaka želi unaprijediti, štititi i osigurati punopravno i ravnopravno uživanje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom te poštivanje njihova dostojanstva. Osim što je usmjerena prema pravima osoba s invaliditetom, Konvencija govori i o društvu kao cjelini i potrebi osiguravanja mogućnosti da svaka osoba pridonosi tom istom društvu sukladno svojim mogućnostima i sposobnostima (Babić i Leutar, 2010). Integralni dio ove Konvencije jesu pitanja rada i zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Akcijски plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006.-2015. jest dokument na razini Vijeća Europe koji usmjerava djelovanje europskih država na ovom području, a nudi 15 ključnih smjernica za unaprjeđenje svih temeljnih područja djelovanja od interesa za osobe s invaliditetom, između ostalog, i u području rehabilitacije, stručne naobrazbe i zapošljavanja osoba s invaliditetom. Republika Hrvatska je 2007. godine službeno prihvatila temeljna načela i strateške ciljeve Akcijskog plana Vijeća Europe dokumentom Zagrebačka deklaracija (Krapinsko-zagorska županija, 2011b). U svibnju 2008. godine imenovana je prva pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u Republici Hrvatskoj što nas navodi na zaključak

da je Republika Hrvatska na zakonodavno-institucionalnoj razini dostigla standarde najrazvijenijih zemalja (Babić i Leutar, 2010).

Područje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom jest razvijano i unaprjeđivano kroz pravne dokumente, ali i kroz neke strateške dokumente poput Zajedničkog memoranduma o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske koji je pripremljen u suradnji s Europskom komisijom. Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja za 2009. i 2010. godinu je pripremljen u okviru predpristupne strategije Europske unije za Republiku Hrvatsku na području zapošljavanja i socijalnog uključivanja. Nacionalnim planom se utvrđuju osnovna načela državne politike zapošljavanja te se utvrđuju odgovornosti i definiraju zadaće nadležnih tijela državne uprave i javnih ustanova u provedbi Plana, uz poticanje njihove međusobne suradnje. Intervencije unutar Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja, u smislu motiviranja, obrazovanja i sufinanciranog zapošljavanja usmjerene su izričito i prema osobama s invaliditetom. Nadalje, Zajedničkim memorandumom o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske iz 2007. godine su Hrvatska i Europska Komisija usuglasile ključne izazove koji stoje na putu unaprjeđenja socijalne zaštite i socijalnog uključivanja te o prioritetima, mjerama i analizama koje treba provesti (NN 04/02).

Sljedeći strateški dokument u području prava osoba s invaliditetom jest Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007. – 2015. godine (NN 63/07). Nacionalna strategija je organizirana u 15 područja djelovanja, a jedno od tih područja je područje profesionalne rehabilitacije, zapošljavanja i rada. Strategija također naglašava ekonomsku isplativost aktivnog angažmana u ovom području, s ciljem da osobe s invaliditetom pridonose sredstva državnog proračuna, a ne da ih samo koriste. U području profesionalne rehabilitacije, zapošljavanja i rada, Strategija sadržava osam mjera s istaknutim nositeljima provedbe, aktivnostima, rokovima i indikatorima provedbe za svaku od njih (NN 63/07). Nacionalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007. – 2015. naslijedila je Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2017. – 2020. u 16 područja djelovanja (NN 42/17).

Republika Hrvatska, povijesno promatrano, nije nikada imala jedinstvenu i javno obznanjenu politiku rehabilitacije i profesionalne rehabilitacije. Promjenom političkog sustava su se postepeno izmjenjivali i dopunjavali preuzeti propisi usklađeni s nastalim promjenama u određenom vremenu. Početkom devedesetih godina 20. stoljeća se zadržala zatečena politika osposobljavanja, zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom koja je bila na snazi u bivšoj državi. Kratko nakon toga, 1993. i 1994. godine su se u hrvatsku socijalnu i gospodarsku politiku uveli

tržišni odnosi, a Zakonom o trgovačkim društvima iz 1994. godine je u potpunosti uklonjena mogućnost osnivanja zaštitnih poduzeća. Već sljedeće godine Zakonom o radu nestaje iz upotrebe pojmovi invaliditet, invalidna osoba i invalid. 1998. godine je Zakonom o mirovinskom osiguranju izostavljen pojam invalidsko. Na taj način su osobe s invaliditetom izgubile mnoga socijalna prava, a među kojima i pravo na profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje uz poticajne mjere ili u zaštitnim poduzećima. U tom je periodu ukupni porast broja nezaposlenih osoba s invaliditetom iznosio 200%, a do 1998. godine je 70 000 invalida rada ostalo bez posla. 1997. godine Vlada Republike Hrvatske osniva Povjerenstvo za osobe s invaliditetom, a 1999. godine donosi Nacionalni program za poboljšanje kvalitete življenja osoba s invaliditetom. Ozbiljniji zahvat u području rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom je Vlada Republike Hrvatske učinila tek krajem 2002. godine usvajanjem Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom. Taj zakon cjelovito i primjereno našim prilikama regulira područje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom. Donošenje ovog Zakona bilo je potaknuto pripremama Hrvatske za punopravno članstvo u Europskoj uniji. Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (2001). i u Republici Hrvatskoj se afirmiralo načelo poštivanja demokracije, ljudskih prava i sloboda svih, pa tako i osoba s invaliditetom čija rehabilitacija i socijalizacija dolazi u prvi plan (Leutar i Milić Babić, 2008). Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom je sukladan dokumentima Europske unije, Vijeća Europe, Ujedinjenih naroda, Svjetske zdravstvene organizacije i Međunarodne organizacije rada (Šribar, 2002 prema Skočić Mihić i Kiš-Glavaš, 2009).

1.5. Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj

Kako je već i ranije navedeno, profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje osoba s invaliditetom su u Republici Hrvatskoj regulirani Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13, 152/14, 39/18), koji je na snazi od 2018. godine, sa svojim provedbenim propisima: Pravilnikom o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom (NN 75/18), Pravilnikom o utvrđivanju kvote za

zapošljavanje osoba s invaliditetom (NN 75/18, 120/18), Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja očevidnika zaposlenih osoba s invaliditetom (NN 75/18), Pravilnikom o poticajima za zapošljavanje osoba s invaliditetom (NN 75/18, 120/18) te Pravilnikom o zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama za zapošljavanje osoba s invaliditetom (NN 75/18). Donositelj Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanje osoba s invaliditetom (NN 157/13, 152/14, 39/18) jest Ministarstvo rada i mirovinskog sustava Republike Hrvatske.

Profesionalna rehabilitacija općenito obuhvaća usluge koje uključuju sljedeće mjere i aktivnosti: sudjelovanje u utvrđivanju preostalih radnih i općih sposobnosti; profesionalno informiranje, savjetovanje i procjenu profesionalnih mogućnosti; analizu tržišta rada, mogućnosti zapošljavanja i uključivanja u rad; procjenu mogućnosti izvođenja, razvoja i usavršavanja programa profesionalnog osposobljavanja; radno osposobljavanje, obrazovanje i programe održavanja i usavršavanja radnih i radno-socijalnih vještina i sposobnosti u razdoblju do zapošljavanja; informiranje i savjetovanje o mogućnostima koje asistivna tehnologija pruža u učenju i radu; pojedinačne i skupne programe za unapređenje radno-socijalne uključenosti u zajednicu; informiranje i savjetovanje o primjeni različitih učinkovitih tehnika u učenju i radu; razvoj motivacije i osposobljavanje osobe s invaliditetom u korištenju odabrane tehnologije; tehničku pomoć i podršku u provedbi usluga profesionalne rehabilitacije, praćenje i procjenu rezultata profesionalne rehabilitacije i informiranje i podršku u izvorima financiranja (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 157/13, 152/14, 39/18). Navedene mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije su usluge koje se izvode s ciljem da se osobu s invaliditetom osposobi za prikladan posao, da se osoba zaposli i zadrži posao te da u njemu napreduje i profesionalno se razvija (Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom, NN 75/18). Profesionalnu rehabilitaciju, odnosno usluge profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom organizira i izvodi centar za profesionalnu rehabilitaciju samostalno ili u suradnji sa srednjoškolskom ustanovom ili drugom pravnom osobom koja ispunjava uvjete za osposobljavanje (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 157/13, 152/14, 39/18). Praktični dio osposobljavanja za rad osobe s invaliditetom se u tijeku profesionalne rehabilitacije izvodi kod poslodavca (prvenstveno na otvorenom tržištu rada), u centru za profesionalnu rehabilitaciju, a samo iznimno u specijaliziranoj obrazovnoj ustanovi, zaštitnoj radionici ili integrativnoj radionici (Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom, NN 75/18). Naručitelj usluge profesionalne rehabilitacije može biti: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Hrvatski zavod za

zdravstveno osiguranje, Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, ministarstvo nadležno za socijalnu politiku putem centara za socijalnu skrb, osiguravajuće društvo, poslodavac, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te privatni naručitelj (osoba s invaliditetom ili zakonski zastupnik). Također, profesionalnu rehabilitaciju može naručiti i financirati jedan ili više naručitelja usluge (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 157/13, 152/14, 39/18).

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13, 152/14, 39/18) se propisuju prava osoba s invaliditetom na profesionalnu rehabilitaciju, zapošljavanje i rad te se uređuje zapošljavanje i rad osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada i pod posebnim uvjetima. Nadalje, Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13, 152/14, 39/18) se uređuju osnivanje, djelatnost te upravna i stručna tijela u centru za profesionalnu rehabilitaciju, integrativnoj radionici i zaštitnoj radionici, a također se uređuju i mjere za poticanje zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom, djelatnost i nadležnost Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom te odgovornost za povrede ovog Zakona.

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN NN 157/13, 152/14, 39/18) se osobama s preostalom radnom sposobnošću pruža pravo na profesionalnu rehabilitaciju. Utvrđivanje preostale radne sposobnosti obavlja Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom kao nadležno tijelo vještačenja. Ako se kod osobe utvrdi smanjenje radne sposobnosti, Vijeće vještaka nastoji utvrditi radi li se o smanjenju radne sposobnosti uz preostalu radnu sposobnosti ili se radi o djelomičnom ili potpunom gubitku radne sposobnosti. Kod osoba s preostalom radnom sposobnosti, Vijeće vještaka u nalazu mora navesti druge poslove za koje se osoba s invaliditetom može osposobiti u procesu profesionalne rehabilitacije te također mora navesti i razinu stručne spreme za koju se osoba može osposobiti. Ukoliko se kod određene osobe radi o djelomičnom gubitku radne sposobnosti, u nalazu trebaju biti navedeni oni poslovi koje je osoba obzirom na vlastito stanje sposobna obavljati, ali i oni poslovi koje osoba nije spremna obavljati. Također, u nalazu treba biti navedeno vrijeme obavljanja poslova kako bi se preveniralo dalje pogoršanje zdravstvenog stanja ili potputni gubitak radne sposobnosti (Uredba o metodologijama vještačenja, NN 67/17). Prema Pravilniku o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom (NN 75/18), osoba s invaliditetom jest osoba koja ima utvrđena dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja; osoba koja ima utvrđene teškoće pri radu koje utječu na zapošljivost te

osoba koja ima utvrđene teškoće pri uključivanju na radno mjesto i utvrđenu razinu potrebne stručne podrške u smislu Međunarodne klasifikacije funkcioniranja, onesposobljenosti i zdravlja. Prema tome, centar za profesionalnu rehabilitaciju u postupku procjene tjelesnih i duševnih funkcija čiji su rezultat prepeke i poteškoće pri zapošljavanju koristi Međunarodnu klasifikaciju funkcioniranja, onesposobljenosti i zdravlja (Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju, NN 75/18). Članak broj 4 Pravilnika o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju (NN 75/18) navodi da se stupanj invaliditeta u odnosu na rad određuje pomoću ljestvice od 5 stupnjeva: stupanj invaliditeta koji iznosi 0 (ako prepreke i poteškoće u odnosu na rad ne postoje, odnosno ako su one zanemarive te su ocijenjene do i uključujući 4%), stupanj invaliditeta koji iznosi 1 (ako su prepreke i poteškoće u odnosu na rad male, a ocijenjene su od 5% do uključujući 24%), stupanj invaliditeta koji iznosi 2 (ako su prepreke i poteškoće u odnosu na rad umjerene ili znatne te su ocijenjene od 25% do uključujući 49%), stupanj invaliditeta koji iznosi 3 (ako su poteškoće i prepreke u odnosu na rad velike, odnosno teške te su ocijenjene od 50% do uključujući 95%) te stupanj invaliditeta koji iznosi 4 (ako su prepreke i poteškoće u odnosu na rad potpune i ocijenjene su od 96% do 100%). Da bi se ocijenio stupanj invaliditeta pojedine osobe, potrebno je procijeniti funkcioniranje pojedinca, procijeniti poteškoće i prepreke te potrebe koje su vezane uz zapošljavanje i rad s obzirom na zdravstvene karakteristike i čimbenike osobe s invaliditetom. Korisnici usluga profesionalne rehabilitacije mogu biti one osobe s invaliditetom kod kojih je utvrđen stupanj prepreka i poteškoća pri zapošljavanju od 2 do 4 te kojima je utvrđen status osoba s invaliditetom prema propisima o socijalnoj skrbi; propisima o mirovinskom osiguranju; propisima o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata; propisima o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji; propisima o odgojno-obrazovnoj skrbi; rješenju ureda državne uprave nadležnog za socijalnu skrb, za osobe starije od 21 godine kojima je priznat invaliditet i smanjena radna sposobnost; propisima ostalih država članica Europske unije i o tome posjeduju službeno preveden dokument te uvjerenju Zavoda za one osobe kojima je utvrđen invaliditet u odnosu na rad (Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju, NN 75/18).

Pravo na profesionalnu rehabilitaciju je pravo osobe s invaliditetom na korištenje usluga centra za profesionalnu rehabilitaciju utvrđenih individualnim planom profesionalne rehabilitacije, a to pravo može ostvariti osoba kojoj je prema posebnom propisu utvrđen status osobe s invaliditetom te tima ispunjava uvjete za upis u očevidnik zaposlenih osoba s invaliditetom (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 157/13,

152/14, 39/18). Nadalje, da bi mogla biti uključena u usluge profesionalne rehabilitacije, osoba s invaliditetom mora ispunjavati sljedeće uvjete: mora imati navršениh 15 godina života, mora imati završeno obvezno obrazovanje te mora proći osnovnu rehabilitaciju (Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju, NN 75/18). Osoba s invaliditetom ima pravo na profesionalnu rehabilitaciju po općim programima, a ako je potrebno zbog vrste i težine invaliditeta ili zbog uspješnosti rehabilitacijskog procesa ima također pravo na profesionalnu rehabilitaciju po prilagođenim ili posebnim programima u posebnim školama ili ustanovama za profesionalnu rehabilitaciju (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 157/13, 152/14, 39/18). Postupak profesionalne rehabilitacije se sastoji od tri faze:

- rehabilitacijska procjena – u ovoj fazi profesionalne rehabilitacije se vrši procjena o razini sposobnosti, znanja, vještina, radnih navika, profesionalnih interesa te poteškoća mogu utjecati na uspješnost provođenja profesionalne rehabilitacije
- izrada perspektiva – u ovoj fazi profesionalne rehabilitacije se vrši izbor realističnih profesionalnih ciljeva koji su usklađeni s korisnikovim sposobnostima, interesima i zdravstvenim ograničenjima te odgovaraju potrebama tržišta rada
- stjecanje kvalifikacija – u posljednoj fazi profesionalne rehabilitacije se korisnik uključuje u primjerene i ciljane programe obrazovanja i osposobljavanja za stjecanje potrebnih teorijskih i praktičnih znanja i vještina s ciljem održivog zapošljavanja (Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju, NN 75/18).

Usluge koje su osobi s invaliditetom potrebne u procesu profesionalne rehabilitacije se utvrđuju individualnim planom profesionalne rehabilitacije nakon što se provede rehabilitacijska procjena. Zatim se, u dogovoru s osobom s invaliditetom, te uz strogu primjenu načela individualnosti i ekonomičnosti postupka profesionalne rehabilitacije, prema Standardima usluga profesionalne rehabilitacije definiraju opseg, način provođenja i trajanje pojedinih usluga profesionalne rehabilitacije (Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju, NN 75/18). Standardima usluga profesionalne rehabilitacije se predviđa deset usluga:

1. Rehabilitacijska procjena o razini radne sposobnosti, znanja, radnih navika i profesionalnih interesa
2. Pomoć u prevladanju različitih teškoća koje omogućuju uključivanje u daljnje usluge profesionalne rehabilitacije

3. Izrada perspektiva
4. Analiza radnog mjesta
5. Stručna podrška i praćenje tijekom obrazovanja i osposobljavanja ili usavršavanja s kraćim obrazovnim programom
6. Stručna podrška i praćenje na određenom radnom mjestu i u radnom okruženju
7. Jačanje radnih potencijala i profesionalnih kompetencija – Radni centar
8. Jačanje radnih potencijala i profesionalnih kompetencija – Virtualna radionica
9. Izrada plana prilagodbe radnog mjesta i radnog okoliša, te potrebne prilagodbe opreme i sredstva za rad
10. Procjena radne učinkovitosti (Odluka o donošenju Standarda usluga profesionalne rehabilitacije, 2015).

Osobe s invaliditetom se mogu zaposliti na otvorenom tržištu rada ili pod posebnim uvjetima, a poslodavac pritom ima obvezu osiguranja razumne prilagodbe prilikom provedbe testiranja i/ili intervjua u okviru natječajnog postupka te također ima obvezu osiguranja razumne prilagodbe radnog mjesta, uvjeta i organizacije rada. Razumna prilagodba radnog mjesta podrazumijeva potrebnu i odgovarajuću prilagodbu i podešavanja koja ne predstavljaju nerazmjerno ili neprimjereno opterećenje, a njezin je cilj osobama s invaliditetom osigurati zapošljavanje i rad na ravnopravnoj osnovi s drugim ljudima (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 157/13, 152/14, 39/18). Osoba s invaliditetom se na otvorenom tržištu rada može zaposliti bez potpore ili podrške, samo uz potporu, samo uz podršku ili i uz potporu i uz podršku. Zapošljavanje osobe s invaliditetom bez potpore ili podrške jest zapošljavanje osobe s invaliditetom bez korištenja financijske potpore ili stručne podrške jer je ona u cijelosti osposobljena za rad na određenom radnom mjestu u odnosu na njezin invaliditet i uvrđenu preostalu radnu sposobnost. Kod zapošljavanja uz potporu se koristi određena financijska potpora kako bi se prevladale teškoće vezane uz invaliditet osobe, a koje su utvrđene nalazom i mišljenjem centra za profesionalnu rehabilitaciju. S druge strane, zapošljavanje uz podršku podrazumijeva korištenje određene stručne podrške, a s ciljem prevladanja teškoća vezanih uz invaliditet osobe koje su također utvrđene nalazom i mišljenjem centra za profesionalnu rehabilitaciju (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 157/13, 152/14, 39/18).

Osoba s invaliditetom se pod posebnim uvjetima rada može zaposliti u ustanovi ili trgovačkom društvu koje je osnovano radi zapošljavanja osoba s invaliditetom koje se ne mogu zaposliti na otvorenom tržištu rada, odnosno u integrativnoj radionici, ili u ustanovi ili trgovačkom društvu koje je osnovano radi zapošljavanja osoba s invaliditetom koje se ne mogu zaposliti u

integrativnoj radionici, odnosno u zaštitnoj radionici (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 157/13, 152/14, 39/18). Integrativna radionica mora imati zaposleno najmanje 40% osoba s invaliditetom u odnosu na ukupan broj zaposlenih osoba. Zaštitna radionica mora imati najmanje 5 zaposlenih osoba s invaliditetom na zaštitnim radnim mjestima, a od ukupnog broja zaposlenih osoba najmanje 51% moraju biti osobe s invaliditetom te od toga 20% mora biti zaposleno na zaštitnim radnim mjestima. Kao što je već navedeno, zaštitna radionica je ustanova ili trgovačko društvo koje osigurava zaštitna radna mjesta za osobe s invaliditetom za koje je nalazom i mišljenjem centra za profesionalnu rehabilitaciju utvrđeno da su zapošljive na zaštitnim radnim mjestima i koje zbog svojeg invaliditeta mogu postići od 30% do 70% očekivane radne učinkovitosti. Osobe s invaliditetom, koje se zapošljavaju u zaštitnim radionicama, se zapošljavaju na radnom mjestu i u radnoj okolini koji su prilagođeni njihovim radnim sposobnostima i potrebama. Takva zaštitna radna mjesta nastaju kada se redovno radno mjesto razdijeli na više funkcionalno povezanih zaštitnih radnih mjesta. Na jednom zaštitnom radnom mjestu može raditi jedna osoba s invaliditetom. Uvjeti rada i radni postupci zaštitnog radnog mjesta su optimalno prilagođeni osobama s invaliditetom koje imaju teškoća s radnom izdržljivošću, osciliraju u radnom funkcioniranju te im je potreban veći opseg stručne podrške uz svakodnevno trajno praćenje u radu. Također, zaštitna radna mjesta se mogu osigurati i u integrativnoj radionici (Pravilnik o zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama za zapošljavanje osoba s invaliditetom, NN 75/18).

S druge strane, zapošljavanje na otvorenom tržištu rada je regulirano kvotnim sustavom zapošljavanja, odnosno Pravilnikom o utvrđivanju kvote za zapošljavanje osoba s invaliditetom (NN 75/18, 120/18). Obveznik kvotnog zapošljavanja osoba s invaliditetom je svaki poslodavac koji zapošljava najmanje 20 radnika, a iznimka su predstavništva stranih osoba, strana diplomatska i konzularna predstavništva, integrativne i zaštitne radionice te novoosnovani poslodavci u vremenu uvođenja u rad (Pravilnik o utvrđivanju kvote za zapošljavanje osoba s invaliditetom, NN 75/18, 120/18). Kvota za zapošljavanje iznosi 3% u odnosu na ukupan broj zaposlenih osoba kod poslodavca te ne ovisi o djelatnosti koju on obavlja. U navedenu kvotu zaposlenih osoba s invaliditetom kojom poslodavac ispunjava svoju obvezu zapošljavanja osoba s invaliditetom ubrajaju se samo oni radnici s invaliditetom koji su evidentirani u Očevidniku zaposlenih osoba s invaliditetom pri Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje (HZMO) te koji su zaposleni na najmanje 20 sati tjedno (Pravilnik o utvrđivanju kvote za zapošljavanje osoba s invaliditetom, NN 75/18, 120/18). Poslodavci koji su obveznici kvotnog zapošljavanja osoba s invaliditetom mogu svoju obvezu kvotnog zapošljavanja osoba s invaliditetom izvršiti i korištenjem *zamjenske kvote* koja je predviđena Zakonom o

profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13, 152/14, 39/18). *Zamjenska kvota* podrazumijeva: zaključivanje jednog ili više ugovora o poslovnoj suradnji s osobom s invaliditetom koja se samozapošljava, zaštitom radionicom, integrativnom radionicom, poslovnim subjektom u kojem više od polovine radnika čine osobe s invaliditetom; primanje na praksu rehabilitanta u sklopu profesionalne rehabilitacije; sklapanje ugovora o djelu sa studentom s invaliditetom u statusu redovnog studenta; primanje na rad za stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa; davanje stipendije za redovno školovanje osobe s invaliditetom (Pravilnik o utvrđivanju kvote za zapošljavanje osoba s invaliditetom, NN 75/18, 120/18). Ako poslodavac obveznik kvotnog zapošljavanja ne ispunjava tu obvezu ni na jedan od dva navedena načina, dužan je mjesečno, prilikom obračuna plaća, obračunati i uplatiti novčanu naknadu u iznosu od 30% minimalne plaće u Republici Hrvatskoj za svaku osobu s invaliditetom koju je bio dužan zaposliti kako bi ispunio kvotu. Nadalje, poslodavci koji zapošljavaju osobe s invaliditetom mogu ostvariti pravo na novčanu nagradu. Pravo na novčanu nagradu ostvaruju oni poslodavci koji zapošljavaju više od potrebnog broja zaposlenih osoba s invaliditetom (više od kvote) te oni poslodavci koji nisu obveznici kvotnog zapošljavanja osoba s invaliditetom, ali koji ipak zapošljavaju osobe s invaliditetom. Poslodavac se u ovom slučaju nagrađuje s novčanom nagradom u iznosu od 15% minimalne plaće tijekom šest mjeseci kontinuirano za svakog radnika s invaliditetom iznad svoje propisane kvote (Pravilnik o utvrđivanju kvote za zapošljavanje osoba s invaliditetom, NN 75/18, 120/18).

Poslodavci koji zapošljavaju osobe s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, osobe s invaliditetom koje se samozapošljavaju, integrativne radionice i zaštitne radionice mogu temeljem Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13, 152/14, 39/18) i provedbenih propisa ostvariti poticaje Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Poticaji koje poslodavci mogu ostvariti odnose se isključivo na one osobe s invaliditetom koje su upisane u Očevidnik zaposlenih osoba s invaliditetom. Poslodavac koji zapošljava osobu s invaliditetom te osoba s invaliditetom koja se samozapošljava mogu ostvariti sljedeće poticaje: subvenciju plaće osobe s invaliditetom, sufinanciranje troškova obrazovanja osobe s invaliditetom, sufinanciranje troškova prilagodbe mjesta rada za osobe s invaliditetom, sufinanciranje troškova prilagodbe uvjeta rada za osobe s invaliditetom, sufinanciranje kamata na kreditna sredstva namijenjena nabavi strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osoba s invaliditetom, sufinanciranje troškova stručne podrške te posebna sredstva za inovativne programe zapošljavanja osoba s invaliditetom. Poticaji koje može ostvariti integrativna radionica jesu: subvencija plaće osobe s invaliditetom, sufinanciranje troškova obrazovanja za osobe s

invaliditetom, sufinanciranje troškova prilagodbe uvjeta rada za osobu s invaliditetom, sufinanciranje kamata na kreditna sredstva namijenjena nabavi strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osoba s invaliditetom, potrebna sredstva za razvoj novih tehnologija i poslovnih procesa u cilju zapošljavanja i održavanja zaposlenosti u zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama. Zaštitna radionica može ostvariti sljedeće poticaje: subvenciju plaće osobe s invaliditetom, sufinanciranje kamata na kreditna sredstva namijenjena nabavi strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osoba s invaliditetom te posebna sredstva za razvoj novih tehnologija i poslovnih procesa u cilju zapošljavanja i održavanja zaposlenosti u zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama (Pravilnik o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 75/18, 120/18).

1.6. Modeli zapošljavanja osoba s invaliditetom

Obrazovanje, odnosno osposobljavanje za rad, trebalo bi biti preduvjet za zapošljavanje osoba s invaliditetom čime bi im se omogućila ekonomska neovisnost i ulazak u svijet odraslih (Ergović, 2007). Dominantni modeli zapošljavanja osoba s invaliditetom jesu zapošljavanje na otvorenom tržištu rada i zaštitno zapošljavanje (Kozjak i Lapat, 2018). Osobe s invaliditetom se mogu zaposliti na otvorenom tržištu rada ili pod posebnim uvjetima, a uz obvezu osiguranja razumne prilagodbe od strane poslodavca kako bi se osiguralo zapošljavanje i rad na ravnopravnoj osnovi s drugima (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN 39/18). Iako je zapošljavanje osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada univerzalni model, postoje osobe koje zbog težine svojeg invaliditeta ne mogu raditi u otvorenom tržištu rada. Upravo se zbog toga razvio model zaštitnog zapošljavanja – zaštitne radionice, radni centri i centri za radnu okupaciju (Žunić, 2003 prema Kozjak i Lapat, 2018).

Jedan od modela zapošljavanja osoba s invaliditetom jest zapošljavanje uz podršku. Zapošljavanje uz podršku se temelji na ideji da svaka osoba može biti zaposlena na plaćenom poslu ako joj je osigurana adekvatna podrška, odnosno da svim ljudima treba, bez obzira na vrstu i stupanj težine njihovog invaliditeta, osigurati i pružiti podršku za rad u zajednici (Ergović, 2007). Obzirom na način smještaja osobe s invaliditetom u radnoj sredini, razlikujemo nekoliko modela zapošljavanja uz podršku (Rusch i Hughes, 1990; Herhardt i

Holmes, 1997; Lutfiyya, Rogan i Shoultz, 1998; Bilić, Bratković i Dujmović, 2005 prema Ergović, 2007):

- Model individualnog zapošljavanja je model zapošljavanja uz podršku gdje je za osobe s težim stupnjem invaliditeta ključan individualni pristup za zapošljavanje. Cilj je pronaći odgovarajuće poslove za pojedine osobe s invaliditetom u njihovoj lokalnoj zajednici budući da te osobe zbog težine svog invaliditeta nisu u mogućnosti prihvatiti zaposlenje u nekom udaljenijem mjestu, a također nisu u mogućnosti samostalno živjeti i potpuno se odvojiti od svoje obitelji i poznate sredine.
- Skupni ili „enklava“ model podrazumijeva zapošljavanje grupa osoba s invaliditetom koje će raditi uz podršku radnog asistenta na radnom mjestu koji će biti zadužen i educiran za nadzor, praćenje i podršku osoba s invaliditetom osposobljenih za određene pomoćne poslove.
- Model mobilnih skupina je model koji daje mogućnost zapošljavanja tri do osam osoba s invaliditetom koje u svojoj lokalnoj zajednici, uz jednog ili dva pomoćnika, pružaju građanima određene usluge za koje su osposobljeni.
- Mala poduzeća koja osobe s invaliditetom mogu osnovati zajedno s članovima svoje obitelji ili prijateljima radi obavljanja određenih poslova.

1.7. Nezaposlenost osoba s invaliditetom

Nezaposlenost jest stanje u kojem jedan dio pripadnika nekog društva ne može zasnovati radni odnos prema svojoj želji, primjereno svojim sposobnostima i kvalifikacijama uz uobičajen dohodak, najamninu, plaću ili neku drugu nagradu (Dragičević, 1991; prema Rački, 1997). Postoji nekoliko vrsta nezaposlenosti (Rački, 1997, str. 168):

- Frikcijska nezaposlenost se odnosi na radnike koji su nezaposleni zbog teškoća u gospodarstvu i na one koji namjerno napuštaju posao zbog traženja drugog posla.
- Sezonska nezaposlenost je posljedica nemogućnosti obavljanja nekih poslova zbog toga što su vezani uz određena godišnja doba.
- Tehnološka nezaposlenost je posljedica preorijentacije u proizvodnji i posljedica premještanja radnika radi tehničkih usavršavanja.

- Ciklička nezaposlenost proizlazi iz cikličkih kretanja te se mijenja ovisno o pojedinim fazama gospodarskog ciklusa.

Osim univerzalnih posljedica nezaposlenosti, u literaturi se navode konkretne posljedice nezaposlenosti poput smanjivanja nacionalnog bruto proizvoda, ograničavanja opsega ponašanja pojedine osobe, sužavanja socijalnog polja u kojem pojedinac djeluje, smanjenja životnih ciljeva osobe, nedovoljnog sudjelovanja nezaposlene osobe u nekim odlukama koje su od širog društvenog značaja, a o njima odlučuju samo oni koji su radno aktivni, opadanja razine profesionalnih znanja, vještina i navika, formiranja nepoželjnih stavova o određenim društvenim vrijednostima, porasta predispozicije za različita oboljenja i bolesti (Rački, 1997).

1.8. Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj

Kao što je već ranije navedeno, u Republici Hrvatskoj živi 511 281 osoba s invaliditetom od čega je 307 647 (60%) muških osoba te 203 634 (40%) ženskih osoba. Na taj način osobe s invaliditetom čine 12,4% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Najveći broj osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj ima prebivalište u Gradu Zagrebu te u Splitsko-dalmatinskoj županiji s ukupnom prevalencijom od 27% ukupne populacije osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Kada razmotrimo udio osoba s invaliditetom u ukupnom broju stanovnika određene županije, dolazimo do činjenice da je najveća prevalencija osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji te ona iznosi 14,9%. Nadalje, u Krapinsko-zagorskoj županiji jest najviše osoba s invaliditetom u dobnoj skupini iznad 65 godina (48,35%) te u radno aktivnoj dobi (42,55%), dok je najveća prevalencija u dječjoj dobi u Koprivničko-križevačkoj županiji (15,72%) (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2019).

Prema dostupnim podacima o obrazovanju, oko 66% osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj nema završenu osnovnu školu ili ima završeno samo osnovnoškolsko obrazovanje. Oko 25% osoba s invaliditetom ima srednju stručnu spremu, a samo 3% osoba ima višu ili visoku stručnu spremu. 6% osoba s invaliditetom je završilo određeno specijalno obrazovanje. Podaci iz Očevidnika zaposlenih osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj govore o 18 903 zaposlenih osoba (52% muških i 48% ženskih osoba). 11 037 tih osoba s invaliditetom zadovoljava kriterije Pravilnika o očevidniku zaposlenih osoba s invaliditetom (NN 75/18) te ih poslodavac može računati u kvoti.

Osobe s invaliditetom u najvećem broju (82%) žive u obitelji, a oko 16% ih živi samo. Udomitelja ili skrbnika ima oko 0,6% osoba s invaliditetom, a 1,2% osoba s invaliditetom boravi u ustanovi. U nezadovoljavajućim uvjetima stanovanja živi oko 13% osoba s invaliditetom. Oko 54% osoba koje ostvaruju prava iz sustava socijalne skrbi imaju potrebu za pomoći i njegom u punom opsegu.

Najčešće vrste oštećenja u populaciji osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj jesu oštećenja lokomotornog sustava te oštećenja drugih organa. Slijede ih redom: mentalna oštećenja, oštećenje središnjeg živčanog sustava, oštećenje glasovno govorne komunikacije, intelektualna oštećenja, oštećenje vida, oštećenje sluha, oštećenje perifernog živčanog sustava, prirođene anomalije i kromosopatije te autizam. Oko 0,6% od ukupnog broja osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj je vještačeno kao osobe sa 100% oštećenjem od čega je 1979 u bazi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, 842 branitelja Domovinskog rata, a 435 ima oštećenja kao posljedicu ratnih ili poratnih događanja u Drugom svjetskom ratu (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2019).

2. ZAPOŠLJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM U KRAPINSKO-ZAGORSKOJ ŽUPANIJI

2.1. Krapinsko-zagorska županija

Krapinsko-zagorska županija nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Republike Hrvatske te pripada prostoru središnje Hrvatske. Krapinsko-zagorska županija je zasebna geografska cjelina koja se pruža od vrhova Macelja i Ivančice na sjeveru pa sve do Medvednice na jugoistoku. Zapadnu granicu Krapinsko-zagorske županije čini rijeka Sutla koja je ujedno i granica s Republikom Slovenijom. Istočnu granicu čini vododjelnica porječja Krapine i Lonje. Ove granice prostora Krapinsko-zagorske županije poklapaju se s prirodnom regijom Donje Zagorje. Krapinsko-zagorska županija graniči na sjeveru s Republikom Slovenijom i Varaždinskom županijom, na zapadu s Republikom Slovenijom, na jugu sa gradom Zagrebom i Zagrebačkom županijom te na istoku sa Zagrebačkom i Varaždinskom županijom.

Sa svega 1229 km² površinom je jedna od manjih županija u Republici Hrvatskoj, ali s druge strane ima veće demografsko značenje jer je gustoćom stanovnika (108,1 stanovnik na

kilometar kvadratni) iznad prosjeka Republike Hrvatske koji iznosi 75,8 stan./km². Uz Međimursku i Varaždinsku županiju, Krapinsko-zagorska županija je najgušće naseljeno područje Republike Hrvatske. Nadalje, Krapinsko-zagorska županija obuhvaća 25 općina i sedam gradova. Općine u Krapinsko-zagorskoj županiji jesu: Bedekovčina, Budinščina, Desinić, Đurmanec, Gornja Stubica, Hrašćina, Hum na Sutli, Jesenje, Konjčina, Kraljevec na Sutli, Krapinske Toplice, Kumrovec, Lobor, Mače, Marija Bistrica, Mihovljan, Novi Golubovec, Petrovsko, Radoboj, Stubičke Toplice, Sveti Križ Začretje, Tuhelj, Veliko Trgovišće, Zagorska Sela i Zlatar Bistrica. Gradovi u Krapinsko-zagorskoj županiji jesu: Donja Stubica, Klanjec, Krapina, Oroslavje, Pregrada, Zabok i Zlatar (Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, NN 10/97, 68/98). Grad Krapina je sjedište Krapinsko-zagorske županije. Prema službenim statističkim podacima i popisu stanovništva iz 2011. godine, na području Krapinsko-zagorske županije živi 132 892 stanovnika, odnosno 3,1% ukupnog broja stanovnika Republike Hrvatske (www.kzz.hr).

2.2. Aktualni propisi u Krapinsko-zagorskoj županiji vezani uz osobe s invaliditetom

U Krapinsko-zagorskoj županiji se zadnjih godina intenzivno radi na promicanju prava osoba s invaliditetom pa tako važan dio predstavlja zapošljavanje osoba s invaliditetom. U travnju 2008. godine je temeljem odrednica Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007. – 2015. godine i Statuta Županije donesena Strategija Krapinsko-zagorske županije o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom (2008 – 2015). Strategija Krapinsko-zagorske županije slijedi strukturu i sadržaj Nacionalne strategije te su razrađena jednaka područja kao i u Nacionalnoj strategiji. Krapinsko-zagorska županija je u području djelovanja *Profesionalna rehabilitacija, zapošljavanje i rad osoba s invaliditetom* definirala ukupno četiri mjere:

- realizacija mjera i aktivnosti u skladu sa Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom
- sustavno senzibiliziranje poslodavaca za zapošljavanje osoba s invaliditetom
- osiguravanje stručne pomoći u zapošljavanju osoba s invaliditetom

- suradnja s Fondom za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom u cilju sustavnog jačanja kompetencija osoba s invaliditetom radi pripreme za potrebe tržišta rada

Provedba ovih mjera je predviđena putem 8 aktivnosti:

- osiguravanje zapošljavanja osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji prema odredbama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom
- poticanje pružanja organizirane stručne pomoći osobama s invaliditetom u prilagodbi na novu radnu sredinu te poslodavcima u organizaciji radnog procesa i osiguranja uvjeta za rad osoba s invaliditetom
- organiziranje i poticanje organiziranja edukacijskih programa, okruglih stolova, stručnih skupova s poslodavcima u cilju senzibiliziranja za zapošljavanje osoba s invaliditetom
- organizacija različitih obrazovnih programa (tečajevi, radionice, tribine, okrugli stolovi) u cilju upoznavanja poslodavaca s mogućnostima i specifičnostima osoba s invaliditetom
- organizacija i pomoć u organiziranju kampanja za zapošljavanje osoba s invaliditetom i senzibiliziranje poslodavaca korištenjem primjera dobre prakse
- organizacija zajedničkih susreta učenika i studenata s invaliditetom završnih godina s poslodavcima
- organiziranje prigodnog natjecanja za izbor i dodjelu priznanja najboljim poslodavcima
- organizacija i pomoć u organizaciji prezentacije vještina, znanja, sposobnosti i mogućnosti osoba s invaliditetom te potpornih i pristupačnih tehnologija (Krapinsko-zagorska županija, 2008).

2.3. Pristup obrazovanju djece s teškoćama u razvoju u Krapinsko-zagorskoj županiji

Pozitivni zakonski propisi u Republici Hrvatskoj naglašavaju pravo svakog djeteta na obrazovanje, jednaku dostupost obrazovanja za sve, uz uvažavanje individualnih sposobnosti, no, zbog nedostataka resursa, često se ne primjenjuju u stvarnosti (Kiš-Glavaš, 2007).

Hrvatski sustav osposobljavanja za rad i zapošljavanje još uvijek funkcionira prema

zastarjelom modelu (Ergović, 2006 prema Babić i Leutar, 2010). Glavni problem jest veoma ograničen broj zanimanja koja su prilično neprilagođena potrebama suvremenog tržišta rada pa se obrazovanjem zapravo ne pomaže osobama s invaliditetom u njihovom osnaživanju, osamostaljivanju i posljedično aktivnom sudjelovanju u društvu kroz svijet rada (Babić i Leutar, 2010). Na području Krapinsko-zagorske županije ukupno 34 ustanove obavljaju djelatnost osnovnoškolskog obrazovanja (32 osnovne škole, Centar za odgoj i obrazovanje Zajezda i Centar za odgoj i obrazovanje Krapinske Toplice). Tri osnovne škole imaju posebna razredna odjeljenja za stručnim kadrom u redovnoj osnovnoj školi, a to su: Osnovna škola Oroslavje, Osnovna škola Franje Horvata Kiša Lobar i Osnovna škola Ljudevit Gaj Mihovljan (Krapinsko-zagorska županija, 2008). U Centru za odgoj i obrazovanje Krapinske Toplice školuju se učenici s teškoćama u razvoju te učenici redovnih škola koji su na medicinskoj rehabilitaciji u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice (www.centar-krapinske-toplice-kr.skole.hr).

Centar za odgoj i obrazovanje Zajezda jest ustanova u sustavu Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, a objedinjuje posebne programe obrazovanja, odgoja i psihosocijalne rehabilitacije kroz usluge cjelovitog smještaja i boravka djece i mladih na stupnju umjerenih i lakih intelektualnih teškoća uz dodatne utjecajne teškoće uključujući promjene u ponašanju uzrokovane lezijama mozga i endogenim psihozama, poremećaje u ponašanju, ADHD, hiperkinetski sindrom, epilepsiju i druge neurološke smetnje, neurotske reakcije, poremećaje govorno-jezične komunikacije, poremećaje u kontroli sfinktera te poremećaje iz spektra autizma. U Centru za odgoj i obrazovanje Zajezda školuju se učenici s intelektualnim teškoćama uz dodatne utjecajne teškoće u razvoju u dobi od sedme do dvadeset i prve godine života. U Centru za odgoj i obrazovanje Zajezda djeluju Odjel obrazovanja i strukovnog osposobljavanja te Odjel odgoja i psihosocijalne rehabilitacije. U sklopu Odjela obrazovanja i strukovnog osposobljavanja provode se sljedeći programi:

- programi odgojno-obrazovnog rada učenika osnovne škole s većim teškoćama u razvoju
- programi odgojno-obrazovnog rada učenika na stupnju umjerenih intelektualnih teškoća uključenih u odgojno-obrazovno rehabilitacijska odjeljenja
- programi strukovnog osposobljavanja učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju

Polaznicima strukovnog obrazovanja nude se sljedeća zanimanja:

- pomoćni kuhar

- pomoćni vrtlar
- pomoćni krojač

Ova tri profila, uz dvogodišnji strukovni program pomoćnog proizvođača keramike u Srednjoj školi Bedekovčina, jedini su programi srednjoškolskog obrazovanja na području Krapinsko-zagorske županije koji omogućavaju da učenici s teškoćama u razvoju i srednju školu polaze po programu primjerenom mogućnostima (Krapinsko-zagorska županija, 2011b).

Odjel odgoja i psihosocijalne rehabilitacije pruža socijalne usluge djeci i mlađim punoljetnim osobama s intelektualnim i mentalnim oštećenjima te odraslim osobama s invaliditetom.

Centar pruža sljedeće socijalne usluge djeci i mlađim punoljetnim osobama (www.coo-zajezda.hr):

- usluga rane intervencije
- usluga individualne psihosocijalne podrške u obitelji
- usluga individualne psihosocijalne podrške kod pružatelja usluge
- usluga grupne psihosocijalne podrške kod pružatelja usluge
- usluga pomoći pri uključivanju u predškolske i osnovnoškolske programe odgoja i obrazovanja (integracija)
- usluga poludnevnog boravka
- usluga cjelodnevnog boravka
- usluga smještaja

Centar pruža sljedeće socijalne usluge odraslim osobama s invaliditetom:

- usluga individualne psihosocijalne podrške u obitelji
- usluga individualne psihosocijalne podrške kod pružatelja usluge
- usluga grupne psihosocijalne podrške kod pružatelja usluge
- usluga poludnevnog boravka
- usluga cjelodnevnog boravka
- usluga pomoći u kući

Hrvatski zavod za zapošljavanje za učenike završnih razreda osnovnih škola svake godine provodi profesionalno usmjeravanje, odnosno savjetovanje za izbor zanimanja. Učenici osmih razreda osnovnih škola mogu svoje srednjoškolsko obrazovanje nastaviti u jednoj od 9 srednjih škola u Krapinsko-zagorskoj županiji. Redovne srednje škole koje djeluju na području Krapinsko-zagorske županije jesu (www.e-usmjeravanje.hzz.hr):

- Srednja škola Krapina (gimnazijski programi: opća gimnazija, jezična gimnazija i prirodoslovno-matematička gimnazija; četverogodišnji strukovni programi: tehničar za mehatroniku, tehničar za računalstvo, hotelijersko-turistički tehničar, komercijalist; trogodišnji strukovni programi: CNC operater, automehatroničar, bravar, autolakirer, elektroinstalater, elektromehaničar, prodavač, frizer)
- Srednja škola Zabok (četverogodišnji strukovni programi: ekonomist, komercijalist, hotelijersko-turistički tehničar, turističko-hotelijerski komercijalist; trogodišnji strukovni programi: prodavač, kuhar, konobar)
- Škola za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok (četverogodišnji strukovni programi: medijski tehničar, web dizajner, grafički tehničar, program likovne umjetnosti i dizajna – grafički dizajner, industrijski dizajner, dizajner odjeće)
- Gimnazija Antuna Gustava Matoša Zabok (gimnazijski programi: opća gimnazija, jezična gimnazija, prirodoslovno-matematička gimnazija)
- Srednja škola Pregrada (gimnazijski program: prirodoslovna gimnazija; petogodišnji strukovni program: medicinski tehničar opće njege, četverogodišnji strukovni programi: fizioterapeutski tehničar, farmaceutski tehničar, zubotehničar,; trogodišnji strukovni programi: kuhar, konobar, slastičar)
- Srednja škola Bedekovčina (petogodišnji strukovni program: medicinski tehničar opće njege; četverogodišnji strukovni programi: arhitektonski tehničar, građevinski tehničar, agrotehničar, fizioterapeutski tehničar; trogodišnji strukovni programi: zidar, tesar, monter suhe gradnje, rukovatelj samohodnim građevinskim strojevima, mehaničar poljoprivrednih strojeva, keramičar-oblagač, instalater grijanja i klimatizacije, plinoinstalater, soboslikar – ličilac dekorater, cvječar, poljoprivredni gospodarstvenik; dvogodišnji strukovni program: pomoćni proizvođač keramike)
- Srednja škola Konjščina (četverogodišnji strukovni programi: komercijalist, tehničar za električne strojeve s primijenjenim računalstvom; trogodišnji strukovni programi: strojbravar, vodoinstalater, automehaničar, autoelektričar, elektromehaničar, elektroinstalater, prodavač)
- Srednja škola Oroslavje (gimnazijski program: opća gimnazija; četverogodišnji strukovni programi: računalni tehničar za strojarstvo, strojarski računalni tehničar; trogodišnji strukovni programi: automehaničar, strojbravar, tokar, vodoinstalater, bravar, CNC operater, stolar, kozmetičar, frizer)

- Srednja škola Zlatar (gimnazijski program: opća gimnazija; četverogodišnji strukovni programi: tehničar za logistiku i špediciju, upravni referent, tehničar za računalstvo)

Redovne srednje škole na području Krapinsko-zagorske županije nemaju otvorenu mogućnost upisa učenika u prilagođene programe za djecu s teškoćama u razvoju pa je školski neuspjeh česta posljedica integracije djece s teškoćama u razvoju. Zbog toga učenici s teškoćama iz Krapinsko-zagorske županije često upisuju neki od prilagođenih programa obrazovanja za zanimanja u srednjoškolskim ustanovama na području Grada Zagreba ili Varaždinske županije što podrazumijeva dnevnu migraciju ili domski smještaj polaznika. Nerijetko se događa da se učenici ispisuju iz srednjih škola u drugim županijama zbog nemogućnosti prilagodbe u novu sredinu, odnosno institucionalni model školovanja često rezultira određenim oblikom socijalne isključenosti (Babić i Leutar, 2010). S druge strane, mnogi učenici ne upisuju srednje škole izvan Krapinsko-zagorske županije zbog straha od odvajanja i rizika koji odvajanje od obitelji za djecu sa sobom nosi (Krapinsko-zagorska županija, 2011b). One osobe s invaliditetom koje su integrirane u redovne programe imaju veću naobrazbu i lakše se zapošljavaju, dok su osobe s nižim obrazovanjem i nekonkurentnim programima obrazovanja nezaposlene (Babić i Leutar, 2010).

2.4. Dostupnost socijalnih usluga osobama s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17), socijalne usluge obuhvaćaju aktivnosti, mjere i programe namijenjene sprječavanju, prepoznavanju i rješavanju problema i poteškoća pojedinaca i obitelji te poboljšanju kvalitete njihovog života u zajednici. Socijalne usluge mogu se pružati tijekom duljeg razdoblja ili privremeno, ovisno o potrebama korisnika. Socijalne usluge organiziraju se kao usluge za djecu, mlade, obitelj i odrasle osobe, uz uvažavanje socijalnih veza i okruženja korisnika i obitelji. Prema ovom Zakonu, socijalne usluge jesu: prva socijalna usluga (informiranje, prepoznavanje i početna procjena potreba), savjetovanje i pomaganje, pomoć u kući, psihosocijalna podrška, rana intervencija, pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja (integracija), boravak, smještaj, obiteljska medijacija i organizirano stanovanje (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17).

U Krapinsko-zagorskoj županiji djeluju Centar za socijalnu skrb Krapina (Centar za socijalnu skrb Krapina – Podružnica Pregrada), Centar za socijalnu skrb Zabok (Centar za socijalnu skrb Zabok – Podružnica Klanjec), Centar za socijalnu skrb Zlatar Bistrica i Centar za socijalnu skrb Donja Stubica. U okviru Centra za socijalnu skrb Krapina djeluje Obiteljski centar Krapinsko-zagorske županije (Krapinsko-zagorska županija, 2011b). Stručni tim Obiteljskog centra Krapinsko-zagorske županije čine pravnik, psiholog, socijalni pedagog te socijalni radnik. Obiteljski centar Krapinsko-zagorske županije u svakodnevnom radu (stručnom, kroz individualna savjetovanja, psihološko, pravno, roditeljsko, bračno i dr.) provodi savjetovanje za osobe s invaliditetom, djecu s teškoćama u razvoju i sve ostale korisnike, bilo dobrovoljno, bilo da je riječ o mjerama izrečenim od strane centara za socijalnu skrb, sudova, općinskih državnih odvjetništava. U drugoj grani djelatnosti Centra jest preventivni rad, odnosno održavanje edukativnih radionica u suradnji s udrugama civilnog društva u okviru kojih surađuju s udrugama za osobe s invaliditetom. Često su partneri na projektima udruga ili obilježavaju zajednički nacionalni/međunarodni dan od interesa za određenu udrugu ili Centar. Teme radionica su vrlo raznovrsne: nasilje u obitelji, zdravi stilovi života, ljutnja, stres, komunikacija i dr. U ranijim godinama su se kontinuirano provodila Savjetovališta za osobe s invaliditetom, no ona su se prestala provoditi zbog smanjenog interesa osoba s invaliditetom.

Na području Krapinsko-zagorske županije djeluje 14 udruga osoba s invaliditetom:

- Udruga invalida Donja Stubica
- Udruga hrvatskih vojnih invalida Domovinskog rata, Krapina
- Udruga ratnih i vojnih invalida Krapinsko-zagorske županije
- Društvo invalida rada Krapina
- Udruga distrofičara Krapina
- Udruga invalida Zlatar
- Društvo multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije
- Udruga za osobe s intelektualnim teškoćama Krapina
- Društvo osoba oštećena sluha Krapina
- Udruga invalida Bedekovčina
- Udruga slijepih Krapinsko-zagorske županije
- Zajednica udruga Hrvatskih vojnih invalida Domovinskog rata, Krapina
- Udruga hrvatskih branitelja liječenih od posttraumatskog sindroma, Oroslavje

- Udruga za pomoć djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom Sveta Ana

Udruge različite socijalne usluge pružaju u skladu s raspoloživim ljudskim resursima i prostornim kapacitetima te opremom. Potrebe za kompletnim rehabilitacijskim tretmanom korisnika s invaliditetom su puno veće od trenutnih raspoloživih resursa, a također je problem stručni kadar. Prema podacima studije „Mapiranje alternativnih socijalnih usluga/programa po županijama“, od svih socijalnih usluga na području Krapinsko-zagorske županije 24,85% se odnosi na usluge za osobe s invaliditetom. Usluge u zajednici koje su posebno važne i utječu na pristup osoba s invaliditetom tržištu rada, a prepoznate su kao nedovoljno zastupljene su usluge rane intervencije, usluge asistenta u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju, usluge savjetovanja, usluge radnog terapeuta, usluge logopeda te usluge osobnog asistenta (stalna pomoć i njega u kući), usluge radnog asistenta i druge usluge za uključivanje u radni proces i život u zajednici, usluge specijaliziranog i posebno prilagođenog prijevoza, volonterske usluge te edukacijske aktivnosti (Krapinsko-zagorska županija, 2011b).

2.5. Pristup prijevozu osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji

Krapinsko-zagorska županija je županija na sjeverozapadu Republike Hrvatske koja se prostire na površini od 1229 km² te broji 132 892 stanovnika. Administrativno je županija podijeljena na sedam gradova i 25 općina. Zbog brežuljkastog reljefa, Županiju karakterizira raspršenost naselja i loša prometna povezanost. Starije osobe, osobe lošijeg socioekonomskog statusa te slabije pokretne osobe, ako ne posjeduju automobil ili nemaju podršku osobe koja ih može voziti automobilom, osuđene su na otežan pristup mnogim ustanovama iz različitih područja javnog i privatnog života zbog loše prometne povezanosti javnog prijevoza. Velik problem za osobe s invaliditetom predstavlja slaba prilagođenost vozila prijevoznika koji obavljaju javni prijevoz na području Krapinsko-zagorske županije. Niti jedno prijevozno sredstvo (autobus, kombi) nije prilagođeno raznolikim potrebama osoba s invaliditetom, odnosno vozila imaju klasičan ulaz stepenicama te nemaju platformu koja osobama s invaliditetom olakšava ulazak i izlazak iz vozila. Nadalje, ne postoji poseban linijski prijevoz osoba kojima je potrebna medicinska njega. Na području Krapinsko-zagorske županije su aktivna tri kombi vozila za prijevoz osoba s invaliditetom. Dva kombi vozila su u vlasništvu udruga te služe za potrebe udruga i njihovih članova, a jedno kombi vozilo je u vlasništvu Gimnazije Antuna Gustava

Matoša u Zaboku. Gimnazija Antuna Gustava Matoša vozilo koristi za prijevoz učenika s teškoćama u razvoju na nastavu i s nastave, a vozač je u radnom odnosu u školi. Vozila udruga prilagođena su potrebama osoba s invaliditetom, a to su vozila Udruge distrofičara Krapina te Udruge invalida Zlatar (Krapinsko-zagorska županija, 2011b).

2.6. Stavovi osoba s invaliditetom i poslodavaca o zapošljavanju osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji

Od lipnja 2011. do lipnja 2012. godine se u Krapinsko-zagorskoj županiji provodio projekt „UNLIMITED“¹. Projekt „UNLIMITED“ je odobren u sklopu grant sheme „Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada“. Nositelj projekta bila je Krapinsko-zagorska županija s partnerima ZARA d.o.o. i Hrvatskim zavodom za zapošljavanje te suradnicima Hrvatskom obrtničkom komorom Krapinsko-zagorske županije i Hrvatskom gospodarskom komorom – Županijska komora Krapina . Cilj projekta je bilo podizanje svijesti poslodavaca i javnosti o sposobnostima i mogućnostima zapošljavanja osoba s invaliditetom te informiranje i poticanje osoba s invaliditetom da se uključe u tržište rada. U sklopu projekta za osobe s invaliditetom osmišljene su edukativne radionice i seminari u cilju stjecanja potrebnih vještina za konkurentnost na tržištu rada, a za poslodavce su osmišljene informativne radionice o mogućnostima zapošljavanja osoba s invaliditetom. Anketni upitnici su se provodili tijekom mjeseca srpnja i kolovoza 2011. godine. Anketni upitnik za osobe s invaliditetom provodio se s nezaposlenim osobama s invaliditetom, neaktivnim osobama s invaliditetom i zaposlenim osobama s invaliditetom. Provodili su ga savjetnici u ispostavama i područnoj službi Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Područnog ureda Krapina te u udrugama osoba s invaliditetom na području Krapinsko-zagorske županije. Anketni upitnik za poslodavce provodio se s poslodavcima koji zapošljavaju osobe s invaliditetom i onima koji ne zapošljavaju. Anketni upitnik za poslodavce su provodili savjetnici u ispostavama i područnoj službi Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Područnog ureda Krapina te zaposlenici Obrtničke komore Krapinsko-zagorske županije i Hrvatske gospodarske komore - Županijska komora Krapina (Krapinsko-zagorska županija, 2011a).

Anketni upitnik je ispunilo 179 osoba s invaliditetom (102 muškarca i 77 žena). Dob ispitanika bila je u rasponu od 18 do 61 godine. Ispitivanje se vršilo individualno, a ispitanici su

¹ <http://www.hzz.hr/UserDocImages/analiza%20anketa%20-%20UNLIMITED.pdf>

samostalno ili uz pomoć savjetnika za zapošljavanje ispunili upitnik. U ukupnom broju ispitanih osoba s invaliditetom najveći je broj osoba u dobi od 18 do 30 godina, njih 116 ili 64,8%. Prema vrsti invaliditeta, najveći je bio broj osoba s intelektualnim teškoćama (77 ili 44,0%), osoba s tjelesnim invaliditetom (42 ili 24,0%) i višestrukim teškoćama (25 ili 14,3%). Prema načinu stjecanja invaliditeta najviše je bilo osoba koje su vještačene u sustavu socijalne skrbi do 18. godine života. Anketirane osobe s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji su većinom završile školu za zanimanja do tri godine (129 ili 68,6%) te se tu najčešće radi o završenim pomoćnim zanimanjima. 17,7% osoba (njih 31) je završilo četverogodišnju školu, a samo troje (1,7%) ima završen prvi stupanj fakulteta, stručnog studija, višu školu. Samo dvije osobe (1,1%) su završile fakultet. Čak 10,9% (19) osoba je završilo samo osnovnu školu. Vezano uz dodatna znanja i vještine, najviše osoba (njih 51 ili 28,5%) se izjašnjava da posjeduju znanje rada na računaru, dok njih 37 ili 20,7% posjeduje vozačku dozvolu. 25 osoba (14,0%) poznaje jedan strani jezik. Zabrinjavajuće je da više od polovice ispitanika (98 ili 54,7%) navodi da ne posjeduju nikakva dodatna znanja i vještine. Što se tiče radnog iskustva, 86 osoba s invaliditetom ima određeno radno iskustvo te njihovo prosječno radno iskustvo iznosi 4 godine i 8 mjeseci. Čak 57 osoba navodi da ne posjeduje radno iskustvo, dok najviše osoba ima između jedne i pet godina radnog iskustva (29 ili 16,2%). Nadalje, 40,2% osoba s invaliditetom smatra da je nedostatak radnog iskustva jedan od razloga njihove nezaposlenosti. Prema dužini nezaposlenosti najviše je osoba koje su nezaposlene od jedne do tri godine (50 osoba ili 28,0%), zatim osoba koje su nezaposlene više od pet godina (41 ili 22,9%). Ostali razlozi koje osobe s invaliditetom navode kao razloge njihove nezaposlenosti jesu: posjedovanje struke koja nije tražena na tržištu rada, poteškoće u dolaženju i odlaženju s radnog mjesta te nedostatak znanja i vještina za kvalitetan rad. Nešto manje osoba s invaliditetom smatra da su razlozi njihove nezaposlenosti teškoće u komunikaciji, nedostatak potpore na radnom mjestu, neprilagođenost radnog mjesta te predrasude koje indirektno ometaju njihovo zapošljavanje. Nadalje, 10 osoba (5,6%) navodi da ne traži aktivno posao. U cilju pronalaženju posla osobe s invaliditetom se najčešće informiraju o slobodnim radnim mjestima putem Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, a također se raspituju kod prijatelja i poznanika, prate oglase o slobodnim radnim mjestima putem novina i/ili Interneta. 19,6% ili 35 osoba s invaliditetom osobno kontaktira razne poslodavce u svrhu zapošljavanja ili traže utjecajne ljude koji bi im pomogli u zapošljavanju. Čak 10,1% osoba s invaliditetom ne poduzima ništa u pogledu traženja posla. Preko 80% osoba s invaliditetom koji su ispunili upitnik nije uopće upoznato ili je malo upoznato s postojećim poticajima za zapošljavanje osoba s invaliditetom. Samo 2,8% osoba s invaliditetom se

izjašnjava da su jako dobro upoznati s postojećim poticajima, a njih 7,8% smatra da su dobro upoznati s postojećim poticajima (Krapinsko-zagorska županija, 2011a).

Anketni upitnik je ispunilo 108 poslodavaca: 56 trgovačkih društava, 22 ustanove, 24 obrta i 6 ostalih poslodavaca. Poslodavci, ovisno o statusu, zapošljavaju od jednog do 650 radnika. Razina obrazovanja radnika je najčešće završena trogodišnja škola (kvalificirani ili visokokvalificirani radnici) te završena četverogodišnja škola. Ispitivanje je bilo individualno, a poslodavci su samostalno ili uz pomoć savjetnika za zapošljavanje ispunili upitnik. Od ukupnog broja ispitanih poslodavaca tek njih 13 (12,0%) je do sada zapošljavalo osobe s invaliditetom. Prema statusu poslodavca, osobe s invaliditetom su najčešće zapošljavala trgovačka društva (7 poslodavaca), ustanove (5 poslodavaca) i jedan obrtnik. (Ne)zainteresiranost za zapošljavanje osoba s invaliditetom je negdje podjednaka među poslodavcima, no ipak je malo više poslodavaca nezainteresirano nego zainteresirano za zapošljavanje osoba s invaliditetom. Nadalje, 70% poslodavaca se izjašnjava da nema mogućnosti zaposliti osobu s invaliditetom u svom poduzeću ili ustanovi. Samo 27 poslodavaca (25%) iskazuje da postoji mogućnost zapošljavanja osoba s invaliditetom u njihovom poduzeću ili ustanovi. Poslodavci u Krapinsko-zagorskoj županiji kod zapošljavanja osoba s invaliditetom očekuju različite teškoće. Najviše poteškoća očekuju zbog neprilagođenosti radnog mjesta, zatim smatraju da postoje ograničene mogućnosti obavljanja poslova od strane osoba s invaliditetom te neprilagođenost radnih zadataka osobama s invaliditetom. Poslodavci također smatraju da bi se teškoće mogle javiti zbog izuzetnog napora osobe s invaliditetom pri radu te zbog teškoća u dolasku na radno mjesto. Poslodavci su malo upoznati s postojećim pogodnostima za poslodavce pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, a čak 21,3% njih nije uopće upoznato s poticajima za zapošljavanje osoba s invaliditetom. Kao razlog nezaposlenosti osoba s invaliditetom poslodavci najčešće navode neprilagođenost radnog mjesta, teškoće dolaska na radno mjesto, nedostatak potpore na radnom mjestu te nedostatak radnog iskustva. Manje navode razloge poput neadekvatne razine i vrste obrazovanja, teškoća u komunikaciji s drugima, netraženje aktivno posla te nemotiviranost. Također, poslodavci navode da bi u zapošljavanju osoba s invaliditetom bilo nužno osnivanje centra za profesionalnu rehabilitaciju te dostupnost osobnih asistenata na radnom mjestu (Krapinsko-zagorska županija, 2011a).

2.7. Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji

Analizu stanja zaposlenosti osoba s invaliditetom započeti ćemo s 2014. godinom koja je značajna zbog nekih novina koje je donio novi Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13) iz 2013. godine sa svojim podzakonskim aktima: Pravilnikom o utvrđivanju kvote za zapošljavanje osoba s invaliditetom (NN 44/14), Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja očevidnika zaposlenih osoba s invaliditetom (NN 44/14), Pravilnikom o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 44/14), Pravilnikom o zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama za zapošljavanje osoba s invaliditetom (NN 44/14) te Pravilnikom o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju (NN 44/14). Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13) iz 2013. godine definirano je osnivanje Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom kao jedinstvenog tijela vještačenja u području profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom. Nadalje, novim Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13) su uređene kvote za zapošljavanje osoba s invaliditetom, odnosno obveznici kvotnog zapošljavanja su sada i privatni poslodavci. Ako ne ispune kvotu, plaćaju novčanu naknadu. S druge strane, poslodavci koji nisu obveznici kvotnog zapošljavanja, a zapošljavaju osobe s invaliditetom te oni koji zapošljavaju više od 3% osoba s invaliditetom, imaju pravo na novčane nagrade. Također je uređeno i osnivanje centara za profesionalnu rehabilitaciju. Nadalje, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje počinje voditi očevidnik zaposlenih osoba s invaliditetom.

U nastavku slijede tablični prikazi zaposlenosti osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine obzirom na spol, dob, razinu obrazovanja, trajanje prethodne nezaposlenosti, radni staž, vrstu invaliditeta te način stjecanja invaliditeta. Svi podaci prikazani u tablicama dobiveni su iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Područnog ureda Krapina.

Tablica 1. Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema spolu

	Muškarci	Žene	Ukupno
2014.	68	25	93
2015.	99	36	135
2016.	103	45	148
2017.	75	53	128
2018.	65	50	115

Podaci iz prve tablice prikazuju zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema spolu. Vidljivo je da se zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji povećala od 2014. do 2016. godine te se zatim počela smanjivati. Nadalje, svake je navedene godine bilo zaposleno znatno više muškaraca nego žena s invaliditetom.

Tablica 2. Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema dobi

	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i više	Ukupno
2014.	10	24	29	16	7	6		1			93
2015.	10	39	29	25	16	11	4		1		135
2016.	11	40	23	23	25	15	5	2	1	3	148
2017.	8	34	35	16	9	12	7	3	1	3	128
2018.	4	31	26	19	16	9	5		4	1	115

U drugoj tablici pratimo zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema dobi. U svakoj je navedenoj godini, osim u 2016. godini, zaposleno najviše osoba s invaliditetom u dobnoj skupini od 30 do 34 godine. Nadalje, zaposlen je i velik broj osoba koje su u dobnoj skupini od 25 do 29 godina te u dobnoj skupini od 20-24 godina.

Tablica 3. Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema razini obrazovanja

	Bez škole i nezavršena osnovna škola	Završena osnovna škola	SS do 3 godine te za KV i VKV radnike	SS u trajanju od 4 i više godina	Gimnazija	Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	Ukupno
2014.		2	76	13	1		1	93
2015.		2	111	18	1	2	1	135
2016.		4	114	21	1	4	4	148
2017.		6	99	18	1	1	3	128
2018.		4	87	18		5	1	115

U trećoj tablici je prikazana razina završenog obrazovanja zaposlenih osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine. U svakoj navedenoj godini najviše zaposlenih osoba s invaliditetom ima završenu školu za zanimanja do tri godine te za kvalificirane i visokokvalificirane radnike. Nadalje, mali broj zaposlenih osoba s invaliditetom ima završenu srednju školu u trajanju od četiri i više godina. Izuzetno malen broj zaposlenih osoba s invaliditetom ima završeno više ili visoko obrazovanje.

Tablica 4. Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema trajanju prethodne nezaposlenosti

	0-3 mj.	3-6 mj.	6-9 mj.	9-12 mj.	1 – 2 god.	2 – 3 god.	3 – 5 god.	5 - 8 god.	8 god. i više	Ukupno
2014.	17	17	11	7	24	11	5		1	93
2015.	41	25	9	8	21	11	14	5	1	135
2016.	35	28	19	18	19	15	6	6	2	148
2017.	38	23	17	8	22	5	11	2	2	128
2018.	44	14	12	6	17	9	4	7	2	115

U četvrtoj tablici je prikazana zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine obzirom na trajanje prethodne nezaposlenosti. U 2014. godini je zaposleno najviše osoba s invaliditetom koje su prethodno bile nezaposlene od jedne do dvije godine. Od 2015. do 2018. godine najviše se zapošljavalo osoba s invaliditetom koje su prethodno bile nezaposlene do najviše 3 mjeseca.

Tablica 5. Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema radnom stažu

	Bez staža	Do 1 god.	1 – 2 god.	2 – 3 god.	3 – 5 god.	5 – 10 god.	10 – 20 god.	20 – 30 god.	30 – 35 god.	35 – 40 god.	Preko 40 god.	Ukupno
2014.	23	10	15	3	18	16	7	1				93
2015.	27	36	16	7	12	18	16	2	1			135
2016.	29	36	18	11	14	17	15	5	1	2		148
2017.	18	38	20	15	11	10	10	2	2	2		128
2018.	15	34	16	14	14	12	5	1	2	2		115

U prethodnoj tablici je prikazana zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine obzirom na duljinu radnog staža. U 2014. godini je zaposleno najviše osoba s invaliditetom koje uopće nisu imale radni staž. Sljedećih je godina zaposleno najviše osoba s invaliditetom koje su imale do godinu radnog staža.

Tablica 6. Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema vrsti invaliditeta

	Oštećenje vida	Oštećenje sluha	Poremećaji glasovno-govorne komunikacije	Tjelesni invaliditet	Intelektualne teškoće	Psihičke i organske smetnje	Kombinirane smetnje	Kronične bolesti	Ukupno
2014.	3	5	3	18	38	9	15	2	93
2015.	5	8	2	21	58	11	27	3	135
2016.	4	11	3	24	51	15	36	4	148
2017.	3	7	3	17	40	6	49	3	128
2018.	6	8	4	16	31	6	39	5	115

U šestoj tablici je prikazana zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema vrsti invaliditeta te vidimo da je svake godine zaposleno najviše osoba s intelektualnim teškoćama te kombiniranim smetnjama.

Tablica 7. Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine prema načinu stjecanja invaliditeta

	Vojni invalidi	Osobe vještačene u sustavu socijalne skrbi prije 18. god. života	Invaliditet stečen na radu	Ostali invalidi	Invalidi domovinskog rata	
2014.		76	4	13	0	93
2015.	2	117	1	14	1	135
2016.	2	117	15	22	2	148
2017.		100	1	24	3	128
2018.	1	86	2	26	0	115

U posljednjoj tablici vidimo da je od 2014. do 2018. godine u Krapinsko-zagorskoj županiji zaposleno najviše osoba s invaliditetom koje su bile vještačene u sustavu socijalne skrbi prije 18. godine života.

U nastavku slijedi pregled zapošljavanja osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine. Prikazani i opisani podaci dobiveni su iz godišnjaka Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na državnoj razini te iz godišnjaka Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Područnog ureda Krapina.

2.7.1. 2014. godina

Podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na dan 31. prosinca 2014. godine govore o evidentiranih 41 185 aktivnih stanovnika u Krapinsko-zagorskoj županiji, od čega se 33 889 odnosi na aktivne osiguranike Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, a 7296 se odnosi na nezaposlene osobe². Aktivno stanovništvo Županije se smanjilo za 0,4% u odnosu na prosinac 2013. godine. Broj osiguranika mirovinskog osiguranja je povećan za 3,5%, a broj nezaposlenih je smanjen za 15,3% u odnosu na prosinac prethodne godine (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2015).

² http://www.hzz.hr/UserDocImages/HZZ_PU_Krapina_Godisnjak_2014.pdf

Stopa nezaposlenosti je krajem prosinca 2014. u Krapinsko-zagorskoj županiji iznosila 17,7%, što je smanjenje stope za 3,1% u odnosu na stanje krajem prosinca 2013. godine. Negativan trend ukupne gospodarske aktivnosti započeo 2008. godine, usporen je tijekom 2013. godine, a potpuno preokrenut tijekom 2014. godine. Povećana zaposlenost i smanjena nezaposlenost obilježili su 2014. godinu. U Krapinsko-zagorskoj županiji je u 2014. godini prosječno bilo evidentirano 7893 nezaposlenih osoba, što je za 7,7% manje u odnosu na stanje u 2013. godini. Nezaposlenost na razini Republike Hrvatske je u to vrijeme bila manja za 4,9%, a Krapinsko-zagorska županija se u 2014. godini nalazila na 8. mjestu među županijama koje su zabilježile najveći pad registrirane nezaposlenosti (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2015).

Krajem prosinca 2014. godine Hrvatski zavod za zapošljavanje je evidentirao 262 nezaposlene osobe s invaliditetom što je za 7,8% više u odnosu na prosinac 2013. godine. U ovom periodu, većina osoba s invaliditetom je imala završenu srednju školu za zanimanja do tri godine ili školu za kvalificirane ili visokokvalificirane radnike (79,0%) te su uglavnom bili u dobi do 30 godina starosti (76,7%), pri čemu je 21,4% bilo u dobi između 20 i 24 godine, a 17,5% u dobi od 25 do 29 godina starosti. Vežano uz način stjecanja invaliditeta, najviše je bilo osoba kojima je ranije utvrđen status učenika s teškoćama u razvoju (84,0%), a prema vrsti oštećenja je najviše osoba s intelektualnim teškoćama (42,0%), kombiniranim smetnjama (26%) i tjelesnim invaliditetom (16,4%). U ukupnom broju evidentiranih nezaposlenih osoba s invaliditetom sudjeluju s 3,59%. Prema udjelu osoba s invaliditetom u ukupnoj nezaposlenosti Krapinsko-zagorska županija je 2. županija u Republici Hrvatskoj (iza Zagrebačke županije s udjelom od 3,70%). U isto vrijeme, na razini RH bilo je evidentirano 6.783 osoba s invaliditetom što čini 2,13% populacije osoba prijavljenih u evidenciju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2015).

Vežano za ulazak i izlazak osoba s invaliditetom iz evidencije nezaposlenih u odnosu na 2013. godinu, povećan je broj novoprijavljenih u evidenciju za 11,1% (ukupno 130 novoprijavljenih osoba u 2014. g.), povećan je broj zaposlenih osoba za 13,4% (ukupno zaposlene 93 osobe) i broj brisanih iz evidencije nezaposlenih iz ostalih razloga osim zaposlenja za 15,2% (ukupno brisane 53 osobe) (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2015).

S druge strane, u 2014. godini se bilježi porast novozaposlenih osoba s invaliditetom te njihov broj iznosi 93 (68 ili 73,1% muškaraca i 25 ili 26,9% žena). Broj novozaposlenih osoba s invaliditetom je godinu ranije iznosio 82 osobe. Najviše zaposlenih osoba s invaliditetom se u 2014. godini nalazilo u dobnoj skupini osoba od 25 do 29 godina (29 ili 31,2%) te u dobnoj skupini osoba od 20 do 24 godine (24 ili 25,8%). Nadalje, prema razini obrazovanja, najviše

zaposlenih osoba s invaliditetom je u Krapinsko-zagorskoj županiji u 2014. godini imalo završeno srednju školu do tri godine te za kvalificirane i visokokvalificirane radnike (76 ili 81,7%). Obzirom na trajanje prethodne nezaposlenosti, najviše novozaposlenih osoba s invaliditetom zaposlenih u 2014. godini je prethodno bilo nezaposleno od jedne do dvije godine (24 ili 25,8%). Također, najviše novozaposlenih osoba s invaliditetom u 2014. godini nije imalo prethodno radno iskustvo, odnosno bili su bez radnog staža (njih 23 ili 24,7%), no to možemo povezati s činjenicom da se u istoj godini zaposlilo mnogo mladih osoba koje su završile svoje srednjoškolsko ili visokoškolsko obrazovanje pa nisu niti imale priliku imati radni staž. Najviše novozaposlenih osoba s invaliditetom je u 2014. godini imalo intelektualne teškoće (38 ili 40,9%), kao i prethodnih godina, što je posljedica prevalencije osoba s intelektualnim teškoćama u populaciji osoba s invaliditetom općenito. Najviše zaposlenih osoba s invaliditetom je u 2014. godini bilo vještačeno u sustavu socijalne skrbi prije 18. godine života (76 ili 81,7%) (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2015).

U Krapinsko-zagorskoj županiji su u 2014. godini provedeni projekti s ciljem napredovanja zapošljavanja osoba s invaliditetom. U sklopu natječaja Ministarstva socijalne politike i mladih „Razvoj i širenje mreže socijalnih usluga koje pružaju organizacije civilnog društva“ odobren je projekt „Samostalnost i neovisno življenje naš je cilj“. Riječ je o trogodišnjem programu čija je prva faza provedbe trajala od 1. lipnja 2014. godine do 31. svibnja 2015. godine i čiji je nositelj bilo Društvo multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije s partnerima Hrvatskim zavodom za zapošljavanje - Područni ured Krapina te Krapinsko-zagorskom županijom. Cilj projekta je bilo poboljšanje kvalitete života osoba oboljelih od multiple skleroze, upoznavanje s njihovim pravima, povećanje samopouzdanja kroz njihovu veću uključenost u život lokalne zajednice te prevladanje straha od bolesti i šoka nakon dijagnosticiranja iste. Nadalje, jedan od ciljeva je bio i održavanje pokretljivosti i odgađanje invalidnosti, s ciljem očuvanja postojećeg stanja i sprječavanja daljnje progresije bolesti. U studenom 2014. godine je održana motivacijska radionica za nezaposlene članove društva Multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije s ciljem informiranja o mogućnostima zapošljavanja osoba s invaliditetom, njihove motivacije i osnaživanja za uključivanje na tržište rada te stjecanja novih znanja i vještina koje su potrebne na tržištu rada (Hrvatski zavod za zapošljavanje - Područni ured Krapina, 2015).

2.7.2. 2015. godina

Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na dan 21. prosinca 2015. godine je u Krapinsko-zagorskoj županiji evidentirano 41 323 aktivnih stanovnika, od čega se 35 108 odnosi na osiguranike Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, a 6215 se odnosi na zaposlene osobe³. Aktivno stanovništvo Krapinsko-zagorske županije se povećalo za 0,3% u odnosu na prosinac prethodne godine. Nadalje, broj osiguranika mirovinskog osiguranja je povećan za 3,6%, dok je broj nezaposlenih osoba smanjen za 14,8% u odnosu na prosinac prethodne godine. Kod prosječnih godišnjih stopa nezaposlenosti su i u 2014. godini vidljivi pozitivni trendovi koji se nastavljaju na 2014. godinu i na razini Republike Hrvatske i na razini Krapinsko-zagorske županije. Smanjenje nezaposlenosti je zapravo izraženije u Krapinsko-zagorskoj županiji u odnosu na Republiku Hrvatsku. Prosječna razina nezaposlenosti za 2015. godinu je u Krapinsko-zagorskoj županiji bila niža od stope na razini Republike Hrvatske za 0,7% postotnih bodova te je iznosila 16,0%. Ukratko, 2015. godinu su obilježili povećana zaposlenost i smanjena nezaposlenost. U Krapinsko-zagorskoj županiji je u 2015. godini bilo prosječno evidentirano 6648 nezaposlenih osoba što je za 15,8% manje nego u razdoblju od siječnja do prosinca 2014. godine. Nezaposlenost je u navedenom razdoblju smanjena u svim županijama, a Krapinsko-zagorska županija se nalazi na 9. mjestu među županijama koje su zabilježile najveći pad registrirane nezaposlenosti. Nadalje, krajem prosinca 2015. godine je evidentirano 6215 nezaposlenih osoba što ukazuje na smanjenje za 14,8% u odnosu na kraj prosinca 2014. godine (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2016).

U Krapinsko-zagorskoj županiji su krajem prosinca 2015. godine evidentirane 283 nezaposlene osobe s invaliditetom što je za 8,0% ili 21 osobu više u odnosu na prosinca 2014. godine. Većina nezaposlenih osoba s invaliditetom je imala završenu srednju školu za zanimanja do tri godine ili školu za kvalificirane i visokokvalificirane radnike (75,3%) te su uglavnom bili u dobi do 39 godina starosti (71,0%), pri čemu je po 18,0% u dobi između 20 i 24 godina te dobi između 25 i 29 godina starosti. Prema načinu stjecanja invalidnosti najviše je bilo osoba s invaliditetom kojima je ranije utvrđen status učenika s teškoćama (215 ili 76,0%), a prema vrsti oštećenja najviše je nezaposlenih osoba s intelektualnim teškoćama (100 ili 35,3%), zatim kombiniranim smetanjama (73 ili 25,8%) te tjelesnim invaliditetom (63 ili 22,3%). Nezaposlene osobe s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji u ukupnom broju evidentiranih nezaposlenih

³ http://www.hzz.hr/UserDocImages/HZZ_PU_Krapina_Godisnjak_2015.pdf

osoba s invaliditetom sudjeluju s 4,55%. Prema udjelu osoba s invaliditetom u ukupnoj nezaposlenosti Krapinsko-zagorska županija je 1. županija u Republici Hrvatskoj. U isto vrijeme je na razini Republike Hrvatske bilo evidentirano 7303 osoba s invaliditetom što čini 2,56% populacije osoba prijavljenih u evidenciju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2016).

Vezano uz novozaposlene osobe s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji, u 2015. godini bilježi se nagli porast novozaposlenih osoba s invaliditetom u odnosu na prethodnu godinu. Broj novozaposlenih osoba s invaliditetom je u 2015. godini iznosio 135 (99 muškaraca ili 73,3% i 25 ili 18,5% žena), što je za 42 osobe više od 2014. godine. Najviše novozaposlenih osoba s invaliditetom se u 2015. godini nalazilo u dobnoj skupini od 20 do 24 godine (39 ili 28,9%), što je promjena u odnosu na prethodnu godinu u kojoj se zaposlilo najviše osoba u dobnoj skupini od 25 do 29 godina. U 2015. godini je također bilo zaposleno najviše osoba sa završenom srednjom školom do tri godine te za kvalificirane i visokokvalificirane radnike (111 ili 82,2%). Većina novozaposlenih osoba s invaliditetom u 2015. godini je bila prethodno nezaposlena do najviše 3 mjeseca (41 ili 30,4%) te ih je najviše imalo do jedne godine radnog staža (36 ili 26,7%). I u 2015. godini je najviše novozaposlenih osoba s invaliditetom imalo intelektualne teškoće (58 ili 42,9%), kombinirane smetnje (27 ili 20%) i tjelesni invaliditet (21 ili 15,6%) te ih najviše također bilo vještačeno u sustavu socijalne skrbi do 18. godine života (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2016).

Projekt „Samostalnost i neovisno življenje nas je cilj“ nastavio se i u 2015. godini provedbom motivacijskih radionica „Kako tražiti posao“ i „Kako povećati šanse za zaposlenje“, a i dalje s istim ciljem informiranja nezaposlenih članova Društva multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije o mogućnostima zapošljavanja osoba s invaliditetom, povećanja njihove motivacije i osnaživanja za uključivanje na tržište rada te radi stjecanja novih znanja i vještina potrebnih na tržištu rada (Hrvatski zavod za zapošljavanje - Područni ured Krapina, 2016).

2.7.3. 2016. godina

Podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje govore o 40 502 evidentirana aktivna stanovnika Krapinsko-zagorske županije na dan 21. prosinca 2016., od čega se 35 976 odnosi na osiguranike Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, a

4526 se odnosi na nezaposlene osobe⁴. U 2016. godini se aktivno stanovništvo Krapinsko-zagorske županije smanjilo za 2,0% u odnosu na prosinca 2015. godine. Broj osiguranika mirovinskog osiguranja je povećan za 2,5% (868 osoba), a broj nezaposlenih je smanjen za 27,2% (1689 osoba) u odnosu na prosinac prethodne godine. Kao i 2015. godinu, 2016. godinu su također obilježili smanjena nezaposlenost te povećana zaposlenost. U dvanaest mjeseci 2016. godine u Krapinsko-zagorskoj županiji je prosječno evidentirano 5168 nezaposlenih osoba, što je za 22,3% ili 1480 osoba manje nego u istom razdoblju 2015. godine. U navedenom je razdoblju nezaposlenost smanjena u svim županijama, a Krapinsko-zagorska županija je zauzela 3. mjesto među županijama koje su zabilježile najveći pad registrirane nezaposlenosti. Nadalje, krajem prosinca 2016. godine je evidentirano 4526 nezaposlenih osoba što ukazuje na smanjenje za 27,2% ili 1689 osoba u odnosu na kraj prosinca 2015. godine (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2017).

Krajem prosinca 2016. godine je evidentirano 247 nezaposlenih osoba s invaliditetom što je za 12,7% ili 36 osoba manje u odnosu na prosinac 2015. godine. Većina nezaposlenih osoba s invaliditetom imala je završenu srednju školu za zanimanja do tri godine ili za kvalificirane i visokokvalificirane radnike (76,1%) te četverogodišnju srednju školu (13,4%) te su uglavnom bili u dobi do 39 godina starosti (70,4%), pri čemu je 18,6% u dobi od 20 do 24 godine, a 17,8% je u dobi između 25 i 29 godina starosti. Prema načinu stjecanja invalidnosti najviše je osoba kojima je ranije utvrđen status učenika s teškoćama (191 ili 77,3%), a prema vrsti oštećenja najviše je osoba s intelektualnim teškoćama (82 ili 33,2%), kombiniranim smetnjama (69 ili 27,9%) i tjelesnim invaliditetom (50 ili 20,2%). U ukupnom broju evidentiranih, osobe s invaliditetom sudjeluju s 5,5%. Prema udjelu osoba s invaliditetom u ukupnoj nezaposlenosti, Krapinsko-zagorska županija je kao i krajem 2015. godine 1. županija u Republici Hrvatskoj. U isto je vrijeme na razini Republike Hrvatske bilo evidentirano 7204 osoba s invaliditetom što čini 3,0% populacije osoba prijavljenih u evidenciju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2017).

Pozitivan trend zapošljavanja osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji je nastavljen i 2016. godine kada je bilo zaposleno ukupno 148 osoba s invaliditetom (103 muškarca ili 69,6% i 45 ili 30,4% žena). Najviše zaposlenih osoba je u 2016. godina bilo u dobi od 20 do 24 godina (40 ili 27%), jednako kao i prethodne godine. Kao i prethodnih godina, najviše zaposlenih osoba imalo je završenu srednju školu do tri godine te za kvalificirane i

⁴ http://www.hzz.hr/UserDocsImages/HZZ-PU-Krapina_Godisnje-izvjesce%20I-XII_16.pdf

visokokvalificirane radnike (114 ili 77%). Podaci o duljini prethodne nezaposlenosti govore nam da je najviše zaposlenih osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji bilo nezaposleno do najviše tri mjeseca (35 ili 23,6%). Kao i u 2015. godini, nalazimo podatke da je najviše zaposlenih osoba s invaliditetom imalo od do jedne godine staža (36 ili 24,3). Najviše zaposlenih osoba s invaliditetom je imalo intelektualne teškoće (51 ili 34,5%, kombinirane smetnje (36 ili 24,3%) te tjelesni invaliditet (24 ili 16,2%) i bilo vještačeno u sustavu socijalne skrbi do 18. godine života – jednako kao i prethodnih godina (Hrvatski zavod za zapošljavanje - Područni ured Krapina, 2017).

2.7.4. 2017. godina

Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na dan 31. prosinca 2017. godine u Krapinsko-zagorskoj županiji evidentirano je 40 086 aktivnih stanovnika, od čega se 36 656 odnosi na osiguranike Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, a 3430 na nezaposlene osobe⁵. Aktivno stanovništvo Krapinsko-zagorske županije se smanjilo za 1,0% u odnosu na prosinac 2016. godine. Nadalje, broj osiguranika mirovinskog osiguranja povećan je za 1,9% (680 osoba), a broj nezaposlenih je smanjen za 24,2% (1096 osoba) u odnosu na prosinac prethodne godine. Kao i prethodne godine, 2017. godinu su obilježile povećana zaposlenost te smanjena nezaposlenost. U Krapinsko-zagorskoj županiji je u dvanaest mjeseci 2017. godine prosječno evidentirano 3689 nezaposlenih osoba što je za 28,6% ili 1479 osoba manje nego u istom razdoblju 2016. godine. U 2017. godini je u svim županijama smanjena prosječna nezaposlenost, a Krapinsko-zagorska županija je zabilježila najveći pad registrirane nezaposlenosti u odnosu na prethodnu 2016. godinu. Istodobno je krajem prosinca 2017. godine evidentirano 3430 nezaposlenih osoba što ukazuje na smanjenje za 24,2% ili 1096 osoba u odnosu na kraj prosinca 2016. godine (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2018).

Krajem prosinca 2017. godine evidentirano je 199 nezaposlenih osoba s invaliditetom što je za 19,4% ili 48 osoba manje u odnosu na prosinac 2016. godine. Većina nezaposlenih osoba s invaliditetom imala je završenu četverogodišnju školu za zanimanja do 3 godine ili za kvalificirane i visokokvalificirane radnike (72,9%) te četverogodišnju srednju školu (15,6%) i uglavnom su bili u dobi do 40 godina starosti (67,3%), pri čemu je 19,1% u dobi između 25 i

⁵ http://www.hzz.hr/UserDocImages/HZZ_PU_Krapina_Godisnjak_2017_ISSN.pdf

29 godina, a 18,6% u dobi između 20 i 24 godine starosti. Prema načinu stjecanja invaliditeta u 2017. godini je bilo najviše osoba koje su vještačene u sustavu socijalne skrbi do 18. godine života (156 ili 78,4%), a prema vrsti oštećenja bilo je najviše osoba s intelektualnim teškoćama i kombiniranim smetnjama (po 58 ili 29,1%) te tjelesnim invaliditetom (41 ili 20,6%). U ukupnom broju evidentiranih nezaposlenih osobe s invaliditetom sudjeluju s 5,8%. Prema udjelu osoba s invaliditetom u ukupnoj nezaposlenosti, Krapinsko-zagorska županija je krajem 2017. godine bila 2. županija u Republici Hrvatskoj. U isto je vrijeme na razini Republike Hrvatske bilo evidentirano 6497 osoba s invaliditetom što čini 3,5% populacije osoba prijavljenih u evidenciju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2018).

2017. godina je bila preokret u području zapošljavanja osoba s invaliditetom pa je tako zabilježen smanjen broj novozaposlenih osoba s invaliditetom te je on iznosio 128 (75 ili 58,6% muškaraca i 53 ili 41,4% žena). Dakle, 2017. godine je bilo 20 manje zaposlenih osoba u odnosu na 2016. godinu. Najviše zaposlenih osoba s invaliditetom je ponovno bilo u starosnoj dobi od 25 do 29 godina (35 ili 27,3%) te u dobi od 20 do 24 godine života (34 ili 26,6%). I u 2017. godini je najviše zaposlenih osoba s invaliditetom imalo završenu srednju školu do tri godine te za kvalificirane i visokokvalificirane radnike (99 ili 77,3%). Duljina prethodne nezaposlenosti je u najviše zaposlenih osoba s invaliditetom u 2017. godini iznosila do najviše 3 mjeseca (38 ili 29,7%). U 2017. godini je zaposleno najviše osoba s kombiniranim teškoćama (49 ili 38,3%), dok je prethodnih godina bilo zapošljavano najviše osoba s intelektualnim poteškoćama. Najviše osoba zaposlenih u 2017. godini je bilo vještačeno u sustavu socijalne skrbi do 18. godine života (86 ili 67,2%) (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2018).

2.7.5. 2018. godina

Podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje govore o 39 895 prosječno evidentiranih aktivnih stanovnika u Krapinsko-zagorskoj županiji u 2018⁶. godini. Od tog broja se 37 106 odnosi na osiguranike Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, a 2789 se odnosi na nezaposlene osobe. U usporedbi s 2017. godinom, prosječni broj zaposlenih osoba u Krapinsko-zagorskoj županiji se povećao za 1,6% (598 osoba). S druge strane, broj nezaposlenih osoba u Krapinsko-zagorskoj županiji se smanjio za 24,4% (901

⁶ Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina (2019). Godišnjak. Godišnje izvješće za razdoblje siječanj-prosinac 2018.

osoba) što je dovelo do smanjenja broja aktivnog stanovništva za 0,8% (302 osobe). Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, nezaposlenost se u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2013. do 2018. godine smanjila s 8548 nezaposlene osobe na 2789 nezaposlenih osoba krajem prosinca 2018. godine. U 2018. godini je u svim županijama smanjena prosječna nezaposlenost, a Krapinsko-zagorska županija je zabilježila veći pad registrirane nezaposlenosti u odnosu na nacionalnu razinu. Krajem prosinca 2018. godine evidentirane su 2463 nezaposlene osobe što ukazuje na smanjenje za 28,2% ili 967 osoba u odnosu na kraj prosinca 2017. godine. Nadalje, u svakom je mjesecu 2018. godine broj nezaposlenih bio znatno manji nego u istom mjesecu 2017. godine (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2019).

Broj evidentiranih nezaposlenih osoba s invaliditetom je krajem prosinca 2018. godine iznosio 159 što je za 20,1% ili 40 osoba manje u odnosu na prosinac prethodne godine. U ovom je periodu većina nezaposlenih osoba s invaliditetom imala završenu srednju školu za zanimanja do tri godine ili za kvalificirane i visokokvalificirane radnike (71,7%) te četverogodišnju srednju školu (17,0%) i uglavnom su bili u dobi do 40 godina starosti (64,8%). Većina nezaposlenih osoba s invaliditetom u 2018. godini je bila u starosnoj skupini od 20 do 24 godine (19,5%) te u dobi od 25 do 29 godina (17,0%). Istovremeno je 16,3% osoba s invaliditetom bilo starije od 50 godina. Prema načinu stjecanja invaliditeta najviše je bilo osoba s invaliditetom koje su vještačene u sustavu socijalne skrbi do 18. godine života (125 ili 78,6%), a prema vrsti oštećenja najviše je bilo osoba s kombiniranim smetanjama (48 ili 30,2%), intelektualnim teškoćama (46 ili 28,9%) te s tjelesnim invaliditetom (31 ili 19,5%) (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2019).

U ukupnom broju evidentiranih nezaposlenih osoba, osobe s invaliditetom su sudjelovale s 6,5%. Prema udjelu osoba s invaliditetom u ukupnoj nezaposlenosti, Krapinsko-zagorska županija je krajem 2018. godine bila treća županija u Republici Hrvatskoj. U to vrijeme su na razini Republike Hrvatske bile evidentirane 5843 osobe s invaliditetom što čini 3,9% populacije osoba prijavljenih u evidenciju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Nadalje, u odnosu na 2017. godinu je smanjen broj novoprijavljenih osoba s invaliditetom u evidenciju za 26,2% (ukupno 104 novoprijavljenih osoba u 2018. godini), broj zaposlenih osoba je smanjen za 10,2% (ukupno zaposleno 115 osoba) te je smanjen broj brisanih iz evidencije nezaposlenih iz ostalih razloga osim zaposlenja za 36,7% (ukupno brisano 50 osoba) (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2019).

Zaposlenost osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji u 2018. godini pokazala je nešto slabije rezultate u odnosu na prethodnu godinu. Zaposleno je 115 osoba s invaliditetom (65 muškaraca i 50 žena). Većina zaposlenih osoba s invaliditetom u 2018. godini bila je u dobnoj skupini od 20 do 24 godine (njih 31 ili 26,96%) te u dobnoj skupini od 25 do 29 godina (22,6%). Također, većina zaposlenih osoba s invaliditetom imala je završenu srednju školu do 3 godine ili za kvalificirane i visokokvalificirane radnike (njih 87 ili 75,6%). Prema duljini prethodne nezaposlenosti, najviše osoba s invaliditetom bilo je nezaposleno do najviše 3 mjeseca (44 osobe ili 38,3%). Vezano uz duljinu radnog staža, većina osoba s invaliditetom (njih 34 ili 29,6%) imala je do jednu godinu radnog staža. Najviše zaposlenih osoba s invaliditetom u 2018. godini imalo je kombinirane smetnje (39 ili 33,9%), intelektualne teškoće (31 ili 26,96%) te tjelesni invaliditet (16 ili 13,91%). Također, većina zaposlenih osoba s invaliditetom u 2018. godini bila je vještačena u sustavu socijalne skrbi do 18. godine života (86 ili 74,8%) (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2019).

Tijekom 2018. godine kontinuirano se radilo na osnaživanju osoba s invaliditetom u svrhu pripreme za zapošljavanje kako bi se što uspješnije integrirale na tržište rada. Uz uobičajene konzultacije i savjetovanja savjetnika za zapošljavanje, dodatno je 11 osoba s invaliditetom uključeno u aktivnosti profesionalnog usmjeravanja (individualno i grupno profesionalno informiranje i savjetovanje) od strane savjetnika za profesionalnu rehabilitaciju i razvoj karijere. Nadalje, 6 osoba je uključeno u medicinsko-psihologijsku obradu u svrhu procjene radnih sposobnosti, 3 osobe u selekcije za zapošljavanje, a 27 osoba u grupno profesionalno savjetovanje (radionice za unaprjeđenje kompetencija za traženje posla prilagođene osobama s različitim vrstama oštećenja). Mjerama aktivne politike zapošljavanja u Krapinsko-zagorskoj županiji je u 2018. godini obuhvaćeno ukupno 35 osoba s invaliditetom, a jedna je osoba uključena u obrazovni program osposobljavanja u obrazovnoj ustanovi (Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina, 2019).

2.7.6. Rasprava i zaključak

Iz navedenog presjeka godina vidimo da se stanje zapošljavanja osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji zadnjih godina poboljšalo. Uzrocima poboljšanog zapošljavanja osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji možemo smatrati i donošenje novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13) iz

2013. godine koji je donio značajne promjene u području profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom koje su se odrazile i na zapošljavanje osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji. Osim Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13), od iznimne su važnosti napori i rad stručnih tijela s područja Krapinsko-zagorske županije. Unatoč povećanom zapošljavanju osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji posljednjih godina, važno je uzeti u obzir činjenicu da su rezultati još uvijek daleko od zadovoljavajućih.

Ovaj diplomski rad obradio je temu zapošljavanja osoba s invaliditetom općenito te temu zapošljavanja osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji od 2014. do 2018. godine. Pregled mogućnosti obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju, dostupnosti socijalnih usluga i prijevoza osoba s invaliditetom te dostupnih podataka Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje nam govore o zabrinjavajućem stanju te potrebi za promjenama u području profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji. Analizom dostupnih statističkih podataka o zapošljavanju osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji dobivenih iz baze podataka Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Područnog ureda Krapina zaključujemo kako se broj zaposlenih osoba s invaliditetom posljednjih godina općenito povećao u Krapinsko-zagorskoj županiji, no još je uvijek riječ o veoma malenom broju osoba s invaliditetom radno aktivne dobi koji uistinu i radi te samostalno zarađuje za vlastiti život. Korijeni problema i rezultata u zapošljavanju osoba s invaliditetom se nalaze u samim počecima, odnosno u obrazovanju osoba s invaliditetom. Naime, velik broj osoba s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji ima nisku obrazovnu razinu što im onemogućuje zapošljavanje na tržištu rada u onim zanimanjima koja su tražena u određenom trenutku i koja osobi mogu pružiti dovoljne materijalne prihode (Krapinsko-zagorska županija, 2011b).

Nadalje, osobe s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji imaju nisku razinu informacija i znanja o poticajima za zapošljavanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje te se boje gubitka određenih socijalnih prava (Krapinsko-zagorska županija, 2011a). Zbog toga ih relativno malo aktivno traži posao na otvorenom tržištu rada i malo ih se prijavljuje u evidenciju nezaposlenih osoba (Krapinsko-zagorska županija, 2011a). Upravo zato je važno poboljšati pripremljenost osoba s invaliditetom za pristup tržištu rada te raditi na podizanju razine svijesti o potrebi zapošljavanja osoba s invaliditetom (Krapinsko-zagorska županija, 2011b). Nadalje, važno je povećati motiviranost osoba s invaliditetom za uključivanje na tržište rada (Krapinsko-zagorska županija, 2011b). Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje govore da velik broj osoba s

invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji ima tjelesni invaliditet, odnosno motoričke teškoće i kronične bolesti. Direktni problem u zapošljavanju osoba s tjelesnim invaliditetom jest pitanje mobilnosti tih osoba, odnosno dolazaka i odlazaka s posla te kretanja unutar radnog prostora (Krapinsko-zagorska županija, 2011b). Budući da u Krapinsko-zagorskoj županiji ne postoji organizirani sustav prijevoza za osobe s invaliditetom, potrebno je uspostaviti taj sustav diljem županije (Krapinsko-zagorska županija, 2011a). Osim prilagodbe javne infrastrukture osobama s invaliditetom, nužno bi bilo utjecati na privatne prijevoznike da prilagode vozni park osobama s invaliditetom. Također, poslodavci u Krapinsko-zagorskoj županiji navode da nedostaje i osnovna infrastruktura koja je potrebna za poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom, poput centara za profesionalnu rehabilitaciju ili dostupnosti osobnih asistenata (Krapinsko-zagorska županija, 2011a). Kako bi se svladale ove prepreke, nužna su financijska ulaganja vezana uz potrebnu opremu i stručno osoblje u području profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom (Krapinsko-zagorska županija, 2011b). Udruge s područja županije su se počele u većoj mjeri baviti problematikom zapošljavanja osoba s invaliditetom, no nužno je poticati razvoj volonterstva u civilnom sektoru i općenito utjecati na razvoj socijalnog poduzetništva. Nadalje, kvotni sustav zapošljavanja je kod dijela poslodavaca u Krapinsko-zagorskoj županiji naišao na otpor, dok su ga ostali poslodavci prepoznali kao priliku za dobivanje kvalitetne radne snage uz poticaje koje omogućava država (Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Krapina, 2017). Upravo je zbog toga važno više informirati poslodavce o radnim sposobnostima osoba s invaliditetom te o sustavu podrške u zapošljavanju osoba s invaliditetom. Poslodavce je potrebno senzibilizirati za zapošljavanje osoba s invaliditetom, informirati ih o poticajima dostupnim za zapošljavanje osoba s invaliditetom te im pružati kontinuiranu organiziranu mobilnu stručnu podršku u procesu integracije osoba s invaliditetom u radni proces i radnu okolinu (Krapinsko-zagorska županija, 2011b). Kao što je već i ranije spomenuto, nezadovoljavajući rezultati zapošljavanja osoba s invaliditetom posljedica su niske obrazovne razine osoba s invaliditetom na tržištu rada, odnosno osobe s invaliditetom često posjeduju nisku razinu završenog obrazovanja (Babić i Leutar, 2010). Od izuzetne je važnosti programe srednjoškolskog obrazovanja uskladiti s potrebama lokalnog tržišta rada te senzibilizirati nastavno osoblje i roditelje za raznovrsniji upis i prijem osoba s invaliditetom u srednje škole koje omogućavaju upis na fakultet, ali također poticati cjeloživotno učenje i razvoj kompetencija osoba s invaliditetom (Krapinsko-zagorska županija, 2011b).

3. LITERATURA

1. Babić, Z. i Leutar, Z. (2010). Položaj osoba s invaliditetom na tržištu rada Republike Hrvatske. *Socijalna ekologija Zagreb*, 19 (2), 195-214.
2. Bežovan, G. i Zrinščak, S. (2006). Postaje li civilno društvo u Hrvatskoj čimbenikom društvenih promjena?. *Revija za socijalnu politiku*, 14 (1), 1-27.
3. Bodul, D., Grbić, S. i Smokvina, V. (2012). Diskriminacija osoba s invaliditetom i njihova uključenost u društvo s naglaskom na pravo pristupa sudu. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 33 (2), 667-693.
4. Božić-Žalac, T. (2018). Društveno – ekonomska i psihološka dobrobit zapošljavanja za osobe s invaliditetom. *Diplomski rad. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.*
5. Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom, *Narodne novine*, broj 47/05.
6. Ergović, J. (2007). Osposobljavanje za samostalan rad i zapošljavanje osoba s invaliditetom. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (3), 597-610.
7. Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Krapina (2017). *Gospodarski info*.
8. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ) (2019). Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Preuzeto 8. rujna 2019. iz HZJZ: <https://www.hzjz.hr/periodicne-publikacije/izvjesce-o-osobama-s-invaliditetom-u-republici-hrvatskoj-stanje-05-2019/>
9. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2018). *Godišnjak. Izvješće o aktivnostima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u području zapošljavanja osoba s invaliditetom u razdoblju od 1. siječnja do 30. rujna 2018. godine.* Preuzeto 9. rujna 2019. iz HZZ: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/Izvjesce_o_aktivnostima_HZZ-a_zaposljavanje_OSI-01012018-30092018.pdf
10. Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina (2015). *Godišnjak. Godišnje izvješće za razdoblje siječanj – prosinac 2014.* Preuzeto 9. rujna 2019. iz HZZ: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/HZZ_PU_Krapina_Godisnjak_2014.pdf
11. Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina (2016). *Godišnjak. Godišnje izvješće za razdoblje siječanj – prosinac 2015.* Preuzeto 9. rujna 2019. iz HZZ: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/HZZ_PU_Krapina_Godisnjak_2015.pdf

12. Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina (2017). Godišnjak. Godišnje izvješće za razdoblje siječanj – prosinac 2016. Preuzeto 9. rujna 2019. iz HZZ: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/HZZ-PU-Krapina_Godisnje-izvjesce%20I-XII_16.pdf
13. Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina (2018). Godišnjak. Godišnje izvješće za razdoblje siječanj – prosinac 2017. Preuzeto 9. rujna 2019. iz HZZ: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/HZZ_PU_Krapina_Godisnjak_2017_ISSN.pdf
14. Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Krapina (2019). Godišnjak. Godišnje izvješće za razdoblje siječanj – prosinac 2018.
15. Ivaldi, A., Magadi, M., Phung, V-H., Roberts, S. i Stafford, B. (2006). The public sector and equality for disabled people. Loughborough University Institutional Repository.
16. Kiš-Glavaš, L. (2009). Spremnost osoba s intelektualnim teškoćama za zapošljavanje. *Revija za socijalnu politiku*, 16 (3), 299-309.
17. Knez, A., Miliša, Z. i Proroković, A. (2009). Radne vrijednosti i zadovoljstvo poslom s obzirom na neke sociodemografske značajke. *Acta Iadertina*, 6, 3-17.
18. Konvencija broj 159 o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Narodne novine, broj 2/94, 11/03.
19. Kozjak, A. i Lapat, G. (2018). Mišljenja poslodavaca o zapošljavanju osoba s invaliditetom. *Andragoški glasnik*, 22 (2), 35-44.
20. Krapinsko-zagorska županija (2008). Strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u Krapinsko-zagorskoj županiji u razdoblju od 2008. do 2015. godine. Službeni glasnik Krapinsko-zagorske županije.
21. Krapinsko-zagorska županija (2011a). Analiza anketnih upitnika za osobe s invaliditetom i poslodavce, Projekt UNLIMITIED lipanj, 2011. – lipanj 2012.
22. Krapinsko-zagorska županija (2011b). Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada. Akcijski plan zapošljavanja osoba s invaliditetom za područje Krapinsko-zagorske županije za 2011.-2013. godine.
23. Leutar, I., Marković, N. i Penava, T. (2014). Uključenost osoba s invaliditetom u zajednicu. *Socijalne teme* 2014, 1 (1), 89-114.
24. Leutar, Z. i Tarandek, T. (2017). Neki aspekti neovisnog življenja osoba s invaliditetom. *Revija za socijalnu politiku*, 24 (3), 301-319.
25. Maslić Seršić, D. i Tomas, J. (2015). Zapošljivost kao suvremena alternativa sigurnosti posla. *Revija za socijalnu politiku*, 22 (1), 95-112.

26. Mauri, C.J. (2011). *The Medical Approach and the Social Approach to Disability: A Descriptive Analysis*. School of Social Sciences and Humanities. Murdoch University.
27. Mihanović, V. (2011). Invaliditet u kontekstu socijalnog modela. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47 (1), 72-86.
28. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom, *Narodne novine*, broj 63/07.
29. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom, *Narodne novine*, broj 42/17.
30. Petrović Štefanac, D. (2012). Socijalno-etički okvir problema nezaposlenosti. *Crkva u svijetu*, 47 (3), 299-321.
31. Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, *Narodne novine*, broj 24/15.
32. Pravilnik o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, *Narodne novine*, broj 75/18, 120/18.
33. Pravilnik o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom, *Narodne novine*, broj 75/18.
34. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja očevidnika zaposlenih osoba s invaliditetom, *Narodne novine*, broj 75/2018.
35. Pravilnik o utvrđivanju kvote za zapošljavanje osoba s invaliditetom, *Narodne novine*, broj 75/18, 120/18.
36. Pravilnik o zaštitnim radionicama i integrativnim radionicama za zapošljavanje osoba s invaliditetom, *Narodne novine*, broj 75/18.
37. Rački, J. (1997). *Teorija profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom*. Fakultet za defektologiju. Zagreb.
38. Sergejev, D. (1978). Što je lokalna zajednica (komuna)? *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, 59-60, 91-98.
39. Skočić Mihić, S. (2004). *Teškoće pri zapošljavanju i radu osoba s invaliditetom percipirane od strane poslodavaca*. Magistarski rad. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
40. Skočić Mihić, S. i Kiš-Glavaš, L. (2009). Radna i socijalna kompetencija osoba s intelektualnim teškoćama. Razlozi poslodavcima za njihovo nezapošljavanje. *Revija za socijalnu politiku*, 17 (3), 387-399.
41. UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, *Narodne novine*, broj 6/07, 5/08.

42. Urbanc, K. (2005). Medicinski, socijalni ili neomedicinski pristup skrbi za osobe s invaliditetom. Ljetopis socijalnog rada, 12 (2), 321-333.
43. Uredba o metodologijama vještačenja, Narodne novine, 67/17.
44. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 56/90, 135/97, 113/00 28/01, 76/10, 5/14.
45. Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske, Narodne novine 04/02.
46. Zakon o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom, Narodne novine, broj 64/2001.
47. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Narodne novine, broj 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18.
48. Zakon o radu, Narodne novine, broj 93/14, 127/17.
49. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Urednički pročišćeni tekst, Narodne novine, broj 157/2013, 152/2014, 39/2018.
50. Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne novine, broj 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17.
51. Zakon o suzbijanju diskriminacije, Narodne novine, broj 85/08, 112/12.
52. Zovko, G. (1999). Invalidi i društvo. Revija za socijalnu politiku, 6 (2), 105-117.
53. WHO (World Health Organization) (2011). World Report on Disability. Posjećeno 28. kolovoza 2019. na mrežnoj stranici: https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf
54. Žitinski, M. (2008). Etičke implikacije psihodinamičkih teorija. Nova prisutnost, 6 (3), 323-337.

Mrežni izvori:

Internetski portal Centra za odgoj i obrazovanje Krapinske Toplice: www.centar-krapinske-toplice-kr.skole.hr

Internetski portal Centra za odgoj i obrazovanje Zajeзда: www.coo-zajezda.hr

Internetski portal Krapinsko-zagorskse županije: www.kzz.hr

Internetski portal Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – e-Usmjeravanje: www.e-usmjeravanje.hzz.hr